

associació de dones periodistes

dones

setembre 2004 núm. 16 2,50 €

Antropòlogues

Entendre i atendre
la multiculturalitat

Antropòlogues pioneres

Per Yolanda Aixelà*

Entre 1930 i 1950, l'antropologia va gaudir de les esplèndides recerques de cinc pioneres anglosaxones: Ruth Benedict, Margaret Mead, Audrey Richards, Phyllis Kaberry i Ruth Landes. Totes desenvoluparen unes etnografies en les que va prendre importància l'estudi de la participació social de les dones. Cal destacar que aquestes antropòlogues van saber minimitzar els problemes d'inserir-se en una disciplina que llavors era majoritàriament masculina.

Ruth Benedict

(1887-1948)

Aquesta nord-americana fou una de les líders del corrent Cultura i Personalitat. Els seus treballs s'aproximaren a diferents societats, mal-

grat que foren especialment interessants els que va dedicar als indis *pueblo* d'Amèrica del Nord. Encara que el seu anàlisi no va aprofundir directament en la construcció social dels sexes, va fer algunes consideracions que serien recollides pels que creien que la subordinació femenina era universal, plantejament que a partir dels anys 70 seria criticat per un sector de l'antropologia. Al 1947 va ser presidenta de la prestigiosa *American Anthropological Association* des de la seva càtedra a la Universitat de Columbia.

Audrey Isabel Richards

(1899-1984)

Aquesta etnòloga anglesa va estudiar els *bemba* de Zàmbia des d'una perspectiva funcionalista. El seu primer treball de camp es va desenvolupar entre 1930 i 1931, i va aprofundir en temes relacionats amb la producció d'aliments i la nutrició. Vist que les dones eren les agricultores, es va centrar en el treball femení i en la seva vida quotidiana. Després abordaria temes de política i govern, especialment entre els *tswana* del Nord-Transvaal. Al 1962 va fundar i dirigir, fins a la seva jubilació, l'emblemàtic *Center of African Studies*.

Phyllis Mary Kaberry

(1910-1977)

Es va formar a la Universitat de Sydney i va fer el seu treball de camp al 1930 al nord-est d'Austràlia sobre l'estatus de les dones aborígens. Al 1936 es va traslladar al Departament d'Antropologia de la *London School of Economics*. De 1941 a 1943 fou professora de Yale a Austràlia i a Nova Guinea, on va estudiar els *abelam*. Al 1945 va realitzar el seu primer viatge a Camerun per estudiar els *bamenda*. A l'any 1949 va passar a formar part del Departament d'Antropologia de la *University College of London* fins 1975. Les etnografies de Kaberry van obrir l'anàlisi de les relacions entre homes i dones, perquè mostren la constant interdependència entre ambdós sexes.

Ruth Landes

(1908-1991)

Nascuda a Àmerica del Nord, fou coneguda pels seus estudis sobre cultura i personalitat entre els indis americans (*ojibwa*, *sioux*, *potawomi*) i també entre els americans d'ascendència mexicana i els afroamericans. Li va interessar especialment l'impacte de la cultura en el procés educatiu. Va impartir la seva docència a Canadà. En el seu treball sobre els *ojibwa*, Landes va assenyalar l'existència d'un repartiment d'activitats segons el sexe en el que les dones tenien diverses responsabilitats per tal d'assegurar la subsistència del grup. Per exemple, les dones havien de proporcionar la caça amb la seva màgia. ■

*Universitat d'Alacant

Margaret Mead

(1901-1978)

Els treballs de l'antropòloga nord-americana van iniciar la tasca de demolició dels pressupostos biològics que Bachofen havia establert respecte al sexe. Mead considerava que per a poder eliminar la desigualtat entre homes i dones era necessari relativitzar les diferències biològiques i pensar en constructes culturals. En especial, va plantejar les conseqüències que l'educació tenia a l'hora de moldejar la personalitat, així com els problemes d'adaptació social, tot il·lustrat a partir dels seus treballs al Pacífic (Samoa, Nova Guinea i Manus). Va presidir nombroses institucions científiques antropològiques internacionals i va rebre vint-i-vuit *honoris causa* d'universitats d'arreu del món al llarg de la seva vida.

Autoestima **feminista**

La preocupació per l'autoestima sorgeix després de la segona guerra mundial entre dones i homes urgits pel desig de reparar el mal que s'havia causat en les persones i en les comunitats. Als Estats Units, les organitzacions negres es van adonar de què no podien enfrontar el racisme i lluitar perquè desaparegués, sense transformar la seva pròpia consciència. Els calia desprendre's de la identitat ignominiosa que els havia estat adjudicada i desenvolupar una autoestima d'acord amb la seva condició humana, això i participar de forma simultània en el moviment polític per a la consecució dels seus drets. Enfocar l'autoestima d'aquesta manera va donar peu a una filosofia política dels drets humans i de la pau. Aquestes són les lliçons de la història

Des de fa unes quantes dècades, dones de tot arreu han plantejat la necessitat de reparar les ferides i eliminar els patiments provocats per la violència de gènere i per l'asfíxia i la manca d'alternatives com a conseqüència de l'opressió, en les seves distintes formes. Aquesta consciència i el sentir-se bé aquí i ara, són una de les fites de la causa feminista. Les dones (totes les dones) han d'apropriar-se del dret a pensar per si mateixes i a establir vies polítiques perquè es produeixin canvis a favor de les dones.

Però, si no volem caure en l'autoestima de dretes, que segons va dir l'antropòloga i feminista Marcela Lagarde en el Fòrum de les dones, és el que promou una mena d'autoestima espiritual que no pretén transformar el món ni les condicions de vida d'homes i dones, ens cal practicar la *sororitat*, l'agermanament solidari amb les altres dones. Lagarde considera que si volem transformar el món, ens cal alhora transformar-nos i canviar radicalment. "Cada dona té el dret autoproclamat de tenir drets, recursos i condicions per desenvolupar-se i viure en democràcia", afirma Lagarde, i a cadascuna ens toca respectar i estimular en nosaltres i en les altres dones la consecució d'aquest sentiment. Aquesta és la pràctica de l'autoestima feminista. ■

sumari

2 elles també hi eren

Antropòlogues pioneres

Per Iolanda Aixelà

4-13 quan totes les dones

Antropòlogues

Per Iolanda Clop

Fotografia: Esther Sanromà

15-17 europa a l'abast

Els nous Parlaments

Entrevista a la presidenta del

Per Alicia Oliver i Mª José Ruiz-Fitè

18-19 pensar en clau del XXI

Llei i educació poden acabar amb

la violència contra les dones?

Fina Birulés i José Antonio Marina

Il·lustrador: Perico Pastor

20-21 dones que remenen les cireres

Carmen Caffarel

Esther Molas

Fotografia: Esther Molas

22-25 l'administració administrada

Coordinada per Marta Corcoy

26-29 a favor de totes

El Fòrum: una mirada de gènere

Per Elena Tarifa

30-31 sofregit cultural

Per Esther Molas

32 el talòs d'aquil.les

Per Joana Gallego

35 fina Isegura, periodista d'altura

Guió: Joana Gallego

Il·lustració: Aina Albí

altres seccions:

La gata Lina, per Gemma Sales

L'estenedor d'idees

FOTO ESTHER SANROMÀ

Antropòlogues, entendre i atendre la multiculturalitat

Per **Iolanda Clop**

L'antropologia s'ha adaptat als temps i s'ha convertit en una eina fonamental per interrelacionar els conceptes entre els diferents coneixements. Per això, ara, en un món globalitzat, d'encontres entre civilitzacions, de conflictes en la integració dels emigrants o del necessari plantejament de l'ètica en la

biotecnologia, el paper de l'antropologia pot ser cabdal per traduir i connectar perspectives diferents. I, en aquest territori, les dones semblen estar molt interessades, doncs les tres quartes parts de les matriculacions a les universitats espanyoles són femenines

L'antropologia social, una disciplina sorgida arran de l'expansió colonial europea i dels reptes que van plantejar els pobles amb formes de vida diferents, es defineix com l'estudi de les diferències culturals que manifesten els éssers humans en llocs i èpoques diferents. Des de la descripció que Lévi-Strauss va fer de l'antropologia com una ciència que aplica alhora una mirada propera i una mirada allunyada, o d'aquella que diu que estudiant als

altres ens coneixem millor a nosaltres, s'ha fet molt de camí. La disciplina ha anat evolucionant i ho és ara s'ha convertit en un ampli ventall d'investigacions que estudien tots els processos socioeconòmics i polítics que ordenen les activitats d'un col·lectiu. La noció clau de l'antropologia és la diversitat cultural, ja que l'avenç de la globalització en termes econòmics, no ha homogeneïtzat el món en l'aspecte cultural. Els nous conflictes s'atribueixen ara a

diferències i xocs culturals i el terme cultura es fa servir de forma tant ubiqua com ambigua. Per això, el treball de camp i la rellevància de l'antropologia per explicar i alhora per desmitificar els nous processos i conflictes culturals és cada cop més evident.

Una carrera en vies de consolidació

La tradició dels folkloristes i els treballs etnogràfics de les primeres dècades del XX van ser silenciats pel franquisme, aprofitant que molts antropòlegs es van veure obligats a marxar a l'exili. Així, els pocs treballs efectuats pels professionals durant l'etapa de la república, com el de Julio Caro Baroja, van restar en l'oblit fins a finals dels 60 i principis dels 70 que van aparèixer algunes experiències aïllades en el camp docent, com la que va dur a terme Claudi Esteve Fabregat a la Universitat de Barcelona, o Carmelo Lisón Tolosana, a la Universitat Complutense de Madrid.

Des d'aleshores, i especialment a mitjans dels 70, la disciplina començà a institucionalitzar-se al país com una disciplina auxiliar de la llicenciatura d'Història o de Filosofia i Lletres. És llavors que les primeres dones antropòlogues comencen a ocupar càrrecs docents. La manca de recursos en investigació a nivell universitari provocà un gir en la disciplina en la dècada dels 80, que passà de dedicar-se exclusivament a la recerca i a la docència per treballar cada cop més per les diferents entitats públiques de l'Estat, ONG i empreses privades. També els estudis van viure un moment difícil amb la reforma dels plans d'estudi del PSOE, crisi que acabà enfortint-los, perquè va passar a ser una llicenciatura de segon cicle a principis dels 90.

Al llarg d'aquesta dècada i a principis del nou mil·lenni,

la professió ha viscut tota una eclosió amb la demanda empresarial i institucional per atendre i entendre la multiculturalitat i donar resposta als nous moviments socials. Per contra, encara ha d'afrontar dos reptes: per un costat està vivint un moment delicat amb la reforma de l'adaptació de la universitat espanyola en l'espai universitari europeu, ja que hi ha una incertesa respecte al futur de la titulació, i per l'altra, com apunten bona part de les seves professionals, necessita consolidar els ponts necessaris entre el camp acadèmic i la seva intervenció social, així com promocionar la seva imatge.

Adriana Kaplan és una antropòloga que ha aportat uns interessants estudis sobre la mutilació genital femenina en les migracions africanes a Espanya des del punt de vista transnacional. "Molts confonen la meua professió amb l'arqueologia. Montse Ventura, experta en etnologia regional corrobora aquesta idea: "La societat coneix molt poc el que fem i per a què serveixen aquests estudis, pot-

ser en part perquè sempre els han vinculat amb investigacions de les poblacions llunyanes". Dolores Juliano, professora de la Universitat de Barcelona i una de les representants de la disciplina que més ha sabut vincular la tasca d'investigació

universitària amb estudis de camp aplicats a les necessitats socials, assevera: "Cal trencar amb la imatge del sociòleg com interessat en la societat occidental i l'antropòleg en les exòtiques. El paper d'un i altre aporten diferents respostes: la sociologia fa un treball sobre una gran quantitat de casos amb poques variables i, en canvi, l'antropologia acostuma a treballar amb un número limitat de casos, però amb un nombre elevat de variables, t'apropa al problema des d'una anàlisi en profunditat". Aquesta argentina, pionera en l'ensenyament i la recerca des de les universitats catalanes, considera: "Qualsevol tasca vinculada amb la cultura o els problemes socials guanya si s'efectua des de la perspectiva antropològica. Permet detectar quins són els factors que entren en joc i dóna una visió molt més àmplia".

Sortides professionals

El fet és que a part de la tasca docent i investigadora universitària, són molts els camps on l'antropologia té molt a dir. Segons els informes realitzats, aquests i aquestes professionals apliquen la seva labor a qüestions molt diverses com les plantejades per la immigració extraeuropea, l'envelliment de la població, les reivindicacions

En el curs 2002-03 les dones matriculades a les universitats espanyoles van representar el 72,2% i el homes el 27,8%

Procedència dels matriculats en Antropologia (per ordre de més demanda):

Diplomatures:	1r) Infermeria 2n) Treball Social 3r) Magisteri 4t) Educador Social
Primer Cicle:	1r) Història 2n) Psicologia /Filosofia 3r) Filologia 4t) Ciències de la Comunicació Audiovisual 5è) Dret /Belles Arts
Llicenciatures:	1r) Història/Psicologia 2n) Dret/ Psicologia 3r) Filosofia /Psicologia 4t) Filologia/Ciències de la Comunicació Audiovisual/ Periodisme/Belles Arts

Font: UAB

Matriculacions en la Llicenciatura de segon cicle d'Antropologia a les universitats espanyoles:

2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004
1.556	1.636	1.651	6.396

Font: UAB

autòniques, el canvi en la família, els avenços de la biotecnologia, l'educació multicultural, la planificació cultural, l'execució de plans estratègics en l'administració pública, la gestió dels espais i l'arquitectura o la intervenció en les polítiques de salut. Justament, aquesta darrera especialitat coneguda per antropologia de la salut s'està convertint, cada cop més, en una opció indispensable per als estudiants en Treball Social o Infermeria.

Núria Roca, infermera i professora d'Antropologia a l'Escola d'Infermeria de Sant Joan de Déu de Barcelona, considera que aquests estudis són una eina molt necessària: "Cada cop més usuaris vénen de cultures diverses, per la qual cosa no entenen la salut de la mateixa manera que nosaltres i cal que ens hi atensem sense els estereotips socials als que normalment estem acostumats. L'antropologia aporta una altra mirada, dona els instruments de treball per saber obrir-te a la diferència. No es tracta de conèixer cultures, sinó de saber què hi ha de diferent. Per exemple, una infermera amb aquests coneixements afrontarà millor una xerrada de planificació familiar amb una parella de Gàmbia, perquè coneix més en profunditat la seva cultura i sap que per a ells tenir molts fills és símbol de riquesa". I Roca subratlla que "falta aquesta formació" en infermeria que, hores d'ara, "només és una assignatura optativa". Encara està pitjor a Medicina, doncs

no existeix, i són molts els metges i metgesses que necessiten estudiar-la per fer polítiques de salut o treballar en el camp de la cooperació.

Mirada d'antropòloga i mans de metgessa

L'any 1989 la metgessa Cristina Álvarez va decidir conèixer quines eren les necessitats sanitàries de l'ètnia amazònica *Sateré Mawe*, i al cap d'un any ella conjuntament amb un equip va decidir crear l'ONG Amerindia Cooperació. Álvarez recorda: "En un principi, vaig treballar des de la perspectiva biomèdica per tal de capacitar sanitàriament als nadius i conferir-los més autonomia. Llavors vivíem amb ells i això ens permetia observar-los i apropar-nos-hi millor, però va arribar un moment que la professió de metge em va quedar curta. Per exemple, vam descobrir que la lògica del discurs de les tribus que visitàvem era molt diferent a la nostra i que em calia més informació per poder-hi treballar. Vaig haver de satisfer la meua necessitat cercant altres disciplines i el 1997 vaig contactar amb la professora d'antropologia de la Universitat Autònoma de Barcelona Teresa Sanromán i va ser tota una descoberta. Sens dubte, l'antropologia cultural m'anava com anell al dit. Vaig fer el doctorat i la tesina sobre antropologia, i des d'aleshores sempre dic que treballo amb mirada d'antropòloga encara que actui amb mans de metgessa".

Treballar a peu de carrer

Dolores Juliano va veure que l'antropologia satisfia els seus interessos com a pedagoga i va decidir un canvi en la seva perspectiva teòrica, una línia que cada cop més s'ha anat vinculant als estudis de gènere, concretament cap a les persones més estigmatitzades. Així, ha estudiat les dones dels grups nadius maputxes, les nadies de Chiapas, les dones del Sàhara Occidental, les dones emigrants i darrerament s'ha dedicat a estudiar les dones i la prostitució a Catalunya. "L'any 2000 vaig reunir un equip integrat per vuit dones, quatre de les quals érem antropòlogues, per fer un treball de camp i una anàlisi teòrica del sector". Els ha interessat estudiar "el problema de l'estigmatització i la discriminació per potenciar la seva capacitat d'organització".

Al grup d'investigació, anomenat LICIT (Línia d'Investigació i Cooperació amb Immigrants i Treballadores sexuals), s'han afegit treballadores sexuals i actualment formen part d'una plataforma comunitària a favor del treball sexual i la convivència. Segons Juliano, aquesta tasca imprimeix caràcter perquè implica "un treball voluntari que dona molta feina, a més de les enquestes, xerrades, presentació de projectes, jornades i seminaris" que organitzen contínuament. "De fet, funciona com una ONG sense ser-ho", afirma l'antropòloga, que diu que el que més l'ha sorprès és la normalitat que les treballadores sexuals mostren vers el tema. "Elles viuen aquest treball com un més dels molts altres treballs dolents i desagradables que hi ha a la societat, i no pas com una humiliació o una cosa terrible. Aquesta visió victimista forma part dels nostres fantasmes, dels estigmes". Per això Juliano argumenta: "Si ho mirem des d'un vessant antropològic, entendrem que en aquesta societat moderna cada cop més el sector dels afectes ha passat a ser una moneda de canvi: es cobra per tenir cura dels avis, dels nens, per fer companyia, per què no per donar una prestació sexual?". I afegeix: "Aquest estudi m'ha aportat una visió crítica sobre com es construeixen els estereotips i com són de resistents. Molta gent es pensa que totes les prostitutes estan obligades, castigades o amenaçades quan moltes han escollit la seva feina després d'haver provat d'altres que no les compensaven. La gran majoria treballa per mantenir càrregues familiars, però no es deixen explotar pels seus companys com ens pensem. O, per exemple, tenen més por a la policia que a altres fonts d'agressió".

FOTO ESTHER SANROMÁN

Gestió del patrimoni cultural

La gestió del patrimoni cultural és també una altra de les sortides d'aquesta professió. Carme Fauria, des que es va fer càrrec de la direcció del museu etnològic de Barcelona, ha treballat amb l'objectiu de vincular la diversitat cultural urbana i territorial a la ciutat, i per aconseguir-ho ha fet una revisió de les col·leccions del museu per convertir-les en vies d'interpretació de la realitat social d'aquí i d'ara. "L'antropologia va més enllà, segueix plantejant qüestions sobre la vida quotidiana, per això des del museu he intentat cercar un punt de connexió amb el públic i fer un pont entre el tema proposat, la memòria i el sentiment". Fauria comenta que la gent que visita un museu etnològic és més participativa que la que visita un museu d'art "perquè hi ha un major intercanvi, hi ha un procés de reflexió, i quan es presenten propostes funcionen, són útils a la societat".

Sens dubte ella forma part de l'alt nombre de dones antropòlogues que en un moment donat van accedir a l'administració pública, segons Fauria "el motiu és que els sous són reduïts i abans només hi podien accedir les dones per donar un cop de mà a casa".

Actualment, s'està normalitzant, encara que del seu equip de 10 conservadors, 8 són dones. Fauria considera que cal afavorir l'aplicació de la professió a la vida quotidiana "fins ara hi ha hagut dificultats per trobar sortides professionals pels qui estudiaven antropologia, els estudis s'havien preocupat molt per l'aspecte docent, però no s'havia reforçat la seva integració fora de l'àmbit universitari". Al costat d'aquesta mancança hi conviu el fet que la professió està poc promocionada, Fauria posa un exemple: "Si en un museu es necessita un medievalista ningú ho posarà en dubte, però, si es demana un antropòleg, molts poden pensar que aquesta tasca la pot fer un historiador, quan en canvi un antropòleg pot donar més respostes. Cal, sens dubte, normalitzar la professió".

Nous camins

Al costat de la gestió del patrimoni hi conviu la incipient demanda de l'antropologia de l'educació, l'antropologia de l'espai –planteja com construïm i distribuïm socialment l'espai–, l'antropologia visual –analitza la representació visual dels fenòmens socials–, l'antropologia urbana –estudia els processos humans i les polítiques urbanes–, i l'antropologia de les religions. En canvi, la recerca etnogràfica és l'especialització que no acaba de quallar, i per exemple, no es poden dur a terme treballs de camp als països de l'hemisferi sud per diverses raons: manca de finançament, falta de tradició (si ho comparem als que s'efectuen a França o Gran Bretanya) i perquè –apunten les enteses– hi ha darrerament una forta demanda interior dels estudis antropològics per donar resposta als problemes derivats de l'emigració.

Estudis de camp a l'hemisferi sud

Montse Ventura porta estudiant des de l'any 1991 el grup ètnic equatorià Tsachila, un coneixement que exposa a les classes que imparteix a la UAB on explica les representa-

cions simbòliques del ritual. Ventura es lamenta: "És molt difícil aconseguir finançament per fer estades al tercer món, no en canvi per estudiar en països occidentals. Jo vaig aconseguir una beca per fer el doctorat a París i la vaig aprofitar per fer la meua tesi sobre aquest treball de camp a l'Equador". L'antropòloga explica que "aquí no hi

Visita de Montse Ventura a casa de l'Ana Calazacón, amb el seu fill, a la comuna Tsachila de Peripa (Santo Domingo de los Colorados, Equador) el setembre de 1996.

ha hagut massa tradició, encara que sí s'han arribat a fer treballs sobre excolònies llatinoamericanes, especialment de l'espai andí i mesoamericà". Justament, segons Ventura, les zones més desenvolupades, perquè "ha interessat als historiadors documentar-se sobre la colonització espanyola".

Justícia i antropologia

Adriana Kaplan és una mostra de com l'antropologia fa un servei fonamental a la justícia. La seva trajectòria investigadora s'emmarca en l'estudi de les migracions de l'Àfrica Subsahariana i en l'anàlisi antropològic dels processos

Adriana Kaplan. Estudi de camp sobre l'ablació del clítoris. Consell d'ancians, Jalangbereh, Gàmbia.

d'aculturació i integració social, des d'una perspectiva de gènere, bipolar i transnacional. Per arribar aquí, Kaplan ha efectuat treballs de camp a Gàmbia, Senegal i Guinea Bissau des de 1989 sobre aspectes relatius a qüestions de salut sexual i reproductiva. En aquests aspectes ha col·laborat amb diferents institucions sobre polítiques d'integració social, i assessora sobre temes tant delicats com la mutilació genital femenina, aspecte que coneix prou bé després d'estudiar-lo durant 15 anys i del que ha dissenyat tot un programa d'estratègies per afrontar el problema. Darrerament, ha organitzat i moderat el debat "Iniciació sense mutilació", emmarcat en el Fòrum de les Dones.

L'any 1993 va participar en el primer cas de peritatge antropològic que va sol·licitar un jutge a raó d'una denúncia d'ablació del clítoris efectuada a una menor a Mataró. La seva intervenció va aportar una visió de relativisme cultural sobre el tema i va servir perquè els pares de la menuda prenguessin com un avís el que hauria pogut ser presó. Actualment, la llei no prohibeix expressament la mutilació, però pot considerar-se un delictes de lesions contemplat en l'article 149 del Codi Penal. Per Kaplan "els equips de control s'estan endurint molt i en canvi no acaba d'apostar-se prou per la prevenció". Fa molt poc, un jutge de Sant Feliu de Guíxols ha retirat el passaport a una nena fins els 18 anys i l'obliga a passar revisions mèdiques cada sis mesos, "el que suposa una violació de la intimitat de la nena", assegura Kaplan, qui torna a subratllar la prevenció com l'única via per eradicar aquesta pràctica. Ara, s'està fent a l'atenció primària, però l'antropòloga es queixa que programes de sensibilització com el que ha preparat ella i el seu equip, que consten d'un material didàctic i d'un vídeo (que ha suposat una forta inversió tècnica i humana), no compten amb el suport econòmic de les institucions. "Sí, tenim el suport moral, però sense mitjans no podem seguir fent projectes i cercar respostes a les

necessitats socials", afirma contundent.

Fa poc també ha treballat amb l'ONG *Algeziras acoge*, la qual ha estat lluitant, perquè la Junta d'Andalusia torni els fills que havia tret a una mare nigeriana argumentant que els havia abandonat. El jutge va demanar un informe antropològic en el que Kaplan li va explicar els motius pels quals una dona nigeriana no pretén abandonar a una nadó, ja que en la seva cultura és costum que deixi els fills a veïns o familiars perquè en tinguin cura durant un temps si es veu obligada a treballar. La resposta del jutge sembla que ha estat molt favorable i una vegada més l'antropologia ha representat tot un precedent judicial.

Antropologia, ciència i tecnologia

Un espai més on aquesta disciplina està obrint nous camins, gràcies a la seva capacitat de lligar conceptes interdisciplinars i d'establir categories socials noves, és en el camp de la ciència i la tecnologia. La catedràtica d'Antropologia Cultural de la UB, Maria Jesús Buxó porta anys estudiant la modernització i el canvi cultural en termes de modificacions lingüístiques, cognitives i simbòliques. Alhora ha fet treballs de camp de les cultures *quètxua* (Perú), *quitxé* (Guatemala), dels *hispanos* i *chicans* (Nuevo México), i també ha dedicat molt temps a investigar l'impacte cultural de les noves tecnologies. Per això,

Buxó assenyala que la disciplina li ha aportat una perspectiva molt útil en els treballs que ha executat sobre la intel·ligència artificial o sobre la genètica: "Des de l'antropologia, és molt més fàcil ésser sensible a les diferents concepcions de les coses, per això som traductors idonis de la interculturalitat. Tenim la capacitat d'efectuar un contrast intercultural sense deixar-nos arrossegar per les categories socials establertes, per la qual cosa oferim una mirada diferent sobre els problemes o les perspectives de futur".

Maria Jesús Buxó que és membre de l'Observatori de Bioètica en risc mediambiental, biomedicina i nanotecnologia de la UB, integra també el Grup d'Opinió de l'Observatori de Bioètica i Dret. Des d'aquest equip ha pogut donar resposta a la necessitat d'analitzar des d'un punt de vista pluridisciplinar les implicacions científiques, ètiques, socials i jurídiques de la biotecnologia per tal de proposar un debat públic que permeti realitzar actuacions concretes. Justament, ella i el seu equip acaben de treure un informe sobre dones i tecnologia on la perspectiva antropològica ha estat essencial. "En aquest estudi, que analitza l'activitat científica, acadèmica i professional de les dones, apareixen xifres que detecten problemes de discriminació en les institucions públiques i privades d'investigació i docència, a partir de les quals caldrà adoptar polítiques de gènere per corregir-los", conclou Buxó. ■

La disciplina de l'antropologia està vivint una etapa de revitalització. Per una banda s'està convertint en una de les llicenciatures de Segon Cicle més sol·licitades, ja que des de l'any 2000 ha multiplicat per quatre el nombre de matriculats. I, per l'altra, l'aplicació professional d'aquesta ciència en la societat i entitats públiques o privades està resultant una eina imprescindible per lligar i traduir els conceptes entre els diferents coneixements

Dolors Comas d'Argemir i Cendra, antropòloga i diputada per IC-Verds

FOTO: ESTHER SANROMA

Dolors Comas d'Argemir i Cendra és catedràtica en Antropologia social a la Universitat Rovira i Virgili. Ha fet recerca sobre els canvis socials i econòmics als Pirineus, el paper social de les dones, els canvis en la família contemporània i l'ecologia política, entre altres. Comas és un clar exemple de com l'antropologia i la seva visió del món han aportat els coneixements i la metodologia adequada per exercir en la política. Actualment és diputada al Parlament català per Iniciativa per Catalunya-Verds i s'ha convertit en una de les màximes propagandistes de la professió, una disciplina que té un pes decisiu per traduir i interrelacionar perspectives culturals molt diverses, sens dubte una de les prioritats de la política actual.

Què la va atreure d'aquesta disciplina?

Quan era molt joveneta i estudiava a la facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona l'any 1967, vaig tenir la sort de viure una etapa on la planificació d'estudis s'obria i va permetre incloure noves assignatures com psicologia, sociologia, semiòtica i antropologia. Vaig assistir a les classes que donava en Claudi Esteve Fabregat i l'antropologia em va seduir. Especialment perquè conèixer societats molt diferents a la nostra permet conèixer-nos millor. Quan ens mirem el melic, quan no prenem distància, és difícil tenir elements d'interpretació, i en canvi, veure com altres grups humans resolen els mateixos problemes ens obre un ventall de possibilitats, mantenint una actitud humil respecte als propis valors.

Bona part dels seus treballs estan vinculats als Pirineus. Per què l'interès per aquesta zona?

Una de les coses fonamentals dels antropòlegs és el treball de camp i jo em vaig estrenar acompanyant el meu professor Claudi Esteve, qui ja tenia una investigació iniciada al Pirineu aragonès. Vaig fer la tesi sobre els Pirineus, perquè tot allò m'atreia molt. Jo era una noia del barri de Gràcia, i el contacte amb una societat agroramadera tant diferent resultava prou exòtic, no em calia anar més lluny. Després van seguir altres, com els encàrrecs que el govern d'Andorra em va proposar sobre el Principat. Ara, formo part de l'equip que estudia l'impacte social i econòmic a la Cerdanya espanyola i francesa.

Quins aspectes de l'antropologia li han estat útils per exercir en la política?

He treballat camps que són molt afins, com és la situació social de la dona en relació al treball, els canvis en la família, l'antropologia econòmica i, dins d'aquest marc, vaig obrir una línia aleshores molt nova: el camp de l'ecologia política, la gestió dels recursos des del criteri de què hi ha desigualtats socials i la política pot equilibrar els recursos. Això va ser el 1997, quan encara no es parlava d'ecologia política. Quan després m'he vinculat a la política, l'antropologia m'ha servit des de dos vessants: pel mètode del treball de camp que obliga a endinsar-se als llocs, participar, observar, parlar amb la gent, fer entrevistes per conèixer els temes en profunditat. Això m'ha estat molt útil per la política, perquè penso que la política no s'ha de fer només en els despatxos. L'altra dimensió, són les reflexions que he pogut fer entorn la família, els problemes socials vinculats als col·lectius d'immigrants, la situació de les dones, l'ecologia política. No és casualitat que en el Parlament porti els temes socials.

Per fer d'antropòloga, ser dona és un avantatge?

El fet de ser dona et dona unes possibilitats i te'n tanca unes altres. Aquest dies quan faig xerrades comento que en el govern de Madrid, que és paritari, els vuit homes tenen 23 fills, i en canvi, les vuit dones tenen cinc fills. Amb això queda molt clar. Per aconseguir el mateix càrrec a les dones els suposa un cost important de vida i de projecte personal. En aquest sentit, les antropòlogues no estem en un món diferent.

Creu que la societat coneix prou aquesta disciplina?

No. Crec que ens hem sabut vendre poc, sobretot ho he vist en el terreny de la política. Per exemple, quan es necessiten treballs que intercomunicuin diferents disciplines, l'antropologia pot fer una tasca molt útil, però els meus col·legues estiren més de la sociologia, perquè els mètodes quantitius semblen que ho resolen més. Això no és culpa dels polítics, sinó dels propis antropòlegs. Potser hem donat més importància a les dimensions acadèmiques de la disciplina que a la seva aplicació. Encara cal construir ponts entre el camp acadèmic i la intervenció de l'antropologia a la política, als col·lectius socials i a l'empresa privada. ■

I. C.

Verena Stolcke

antropòloga

“M’he fet feminista a la cuina”

FOTO ESTHER SANROMA

Verena Stolcke, catedràtica a la Universitat Autònoma de Barcelona i presidenta de l'Institut Català d'Antropologia, és un fidel exemple de la vida nòmada que acostumava a caracteritzar la biografia dels clàssics antropòlegs, amb l'afegit que la seva s'ha diversificat més que la d'aquells pioners.

Escoltant-la sembla que ha fet com els peixos: deixar-se emportar per les mareas i que sigui el propi destí qui decideixi la seva passió per l'antropologia. Aquesta alemanya, que va venir al món amb el seu germà bessó just en el pitjor moment en què podia néixer, l'any 1938, a les portes de la segona guerra mundial, pertany a la primera generació que es va fer adulta en la postguerra i que es va plantejar què és el que va passar i com va ser possible. Sempre diu que aquell origen l'ha marcat, i que el profund silenci sobre l'holocaust durant la seva adolescència li ha permès entendre també com afectat a Espanya la Guerra Civil. Altres països i altres cultures, especialment la hispana i la llatinoamericana, han estat empremta de fàbrica al llarg de la seva vida com antropòloga. Darrerament s'ha interessat per l'ètica genètica, la clonació i el sexe de la biotecnologia. Actualment presideix la comissió d'Ètica en l'Experimentació Animal i Humana de la UAB.

Com va connectar amb l'antropologia?

La meua família va emigrar a l'Argentina l'any 1948 i això em va permetre conèixer la llengua i la cultura d'un nou país. Deu anys després vaig anar a estudiar a Múnic on hi vaig treballar com a secretària multilingüe, encara que en aquells temps estava clar que una jove com jo havia de casar-se i deixar de banda les ganes d'estudiar. Per circumstàncies de sort i desig alhora, vaig aconseguir formar-me com a traductora i intèrpret. I sense esperar-m'ho, l'any 1962 la Fundació Thyssen em va contractar com a assistent d'investigació d'un grup d'economistes i sociòlegs que havia d'estar localitzat a la Universitat de Stanford, Califòrnia. Imagina't! Jo als Estats Units sense buscar-ho. Allà vaig pensar que podria fer la meua i estudiar, i vaig començar a fer cursos nocturns, un d'ells era sobre antropologia.

Un dels seus primers treballs d'investigació estan vinculats al poble cubà, per quins motius aquesta incursió en aquesta cultura?

En aquells moments als Estats Units es vivia la crisi de Cuba, el moviment pels drets civils de la població afroamericana i la Guerra del Vietnam. En una de les manifestacions contra la política nord-americana per l'afer cubà, vaig conèixer el pare de les meues filles, un barceloní que estudiava el mestratge a Stanford, però com que feia el doctorat a Oxford, vam decidir anar-hi i allà vaig estudiar a l'Institut d'Antropologia Social d'Oxford, un dels històrics en antropologia. Des d'allà, el meu marit va aconseguir un intercanvi amb la Universitat de Cuba, i així, l'any 1967, vam marxar. A mi m'atreia molt viure la Cuba revolucionària i em va anar molt bé fer el meu treball de camp sobre els canvis de la família com a antropòloga. Però al cap de sis mesos ens vam haver de

traslladar de la Sierra Maestra cap a l'Havana i allà vaig haver de fer un gir en la investigació. La sort de trobar una extraordinària col·lecció de documents sobre la regulació jurídica de matrimonis interracialis en el segle XIX em va enlluernar.

Per què la va fascinar?

Era una finestra oberta a la lògica social, política i econòmica d'una societat esclava en el segle XIX. Em va interessar, perquè era com llegir novel·les policiaques romàntiques i alhora em feia plantejar: què és el racisme i què és la virginitat? La investigació basada en documents històrics, un enfocament que actualment s'anomena antropologia històrica, era poc usual a Oxford, ja que llavors imperava el treball de camp, una etnografia realista sincrònica i ahistòrica.

Amb aquesta recerca s'avançava als nous temps de l'antropologia, oi?

Bé, l'antropologia social i cultural té com a objectiu comprendre l'experiència humana en la seva diversitat. Fins els anys 70 dominava en l'antropologia social l'estudi de caràcter sincrònic d'una població; però llavors començà a aflorar una reacció molt crítica contra la idea de què les cultures funcionen com una mena d'illes en l'espai i en el temps. Amb la investigació a Cuba, a finals dels 60, m'avançava en molts sentits a aquella nova perspectiva dinàmica, que pretén emmotllar-se a una sensibilitat històrica i crítica. Aquest tipus d'antropologia aposta pel reconeixement de la importància de la història. La meua tesi no només va ser pionera pel que fa a l'antropologia històrica, també va aportar molts aspectes a la teoria feminista; era una anàlisi de la intersecció entre la ideologia racionalista i la lògica dels valors sexuals en el cas de la Cuba colonial i esclavista.

És des de llavors que comença la seva trajectòria feminista?

Jo sóc feminista des que sóc mare, i molts es sorprenen quan dic que jo m'he fet feminista a la cuina. La cuina no és el lloc on les dones cuinen per als altres? I no és el lloc on no se'ns veu? No és el lloc on realment ens adonem que treballem moltíssim, però que no se'ns reconeix gens? Aquests són els ingredients bàsics, el fet de no ser reconeguda quan fas una feina, que et donen l'impuls per ser feminista. Jo, a la cuina d'Oxford, comprava, cuinava, em feia càrrec de les meves filles i escrivia una tesi doctoral.

Les investigacions entorn l'antropologia de gènere van seguir marcant la seva trajectòria després de l'experiència cubana?

Sí. Després de publicar les investigacions sobre el racisme i la sexualitat a la Cuba colonial, la Universitat Estadual de Campinas, a Sao Paulo, em va oferir una plaça de professora en Antropologia. Allà hi vaig exercir 9 anys, mentre feia un intensiu i prolongat treball de camp sobre una quadrilla de treballadores de temporada

en una gran plantació de cafè; a aquesta investigació van continuar estudis sobre la subordinació de les dones, el treball i la desigualtat laboral. L'any 1975 vam decidir tornar a Barcelona i vaig continuar poc després la meua carrera com a docent a la Universitat Autònoma de Barcelona combinant els meus escrits sobre gènere, treball i política en les plantacions de cafè a finals dels 80, amb anades i tornades a Berlín i Oxford on tenia l'oportunitat d'escriure.

Com es va interessar per la qüestió nacional en relació als canvis d'actitud vers les migracions laborals des de fora d'Europa?

El primer impuls el dec a les meves filles. En unes vacances a la Costa Brava, la meua mare els va preguntar d'on eren elles. Com que havien nascut a Oxford van contestar que angleses, però la meua mare va dir que no, que eren alemanyes, ja que la cultura s'hereta. Aquell era un moment en què començava la immigració extracomunitària i els discursos històrics i polítics per justificar el tancament de fronteres. Així que em vaig tornar a endinsar en el problema.

La Comissió Europea creà una comissió per estudiar el significat d'aquestes tensions socials que els identificava com una manifestació de xenofòbia. Vaig presentar-hi informes sobre un estudi comparat sobre les retòriques de l'exclusió de la classe política d'Anglaterra i de França.

Aquestes publicacions sobre la nacionalitat a França, Alemanya i Anglaterra i el fonamentalisme cultural contemporani també es van avançar als nous temps, té a veure això amb la seva professió?

Òbviament, no sóc profeta, però ser antropòloga et fa ser molt observadora, tenir els ulls molt oberts pels processos culturals, polítics, canvis d'idees, tant a nivell petit com més gran... També és una qüestió d'olfacte, d'intuïció. Penso que necessitem confiar en les nostres intuïcions quan ens informem, llegim sobre el que passa a la societat, en el món.

Quines són les especialitzacions més punteres de l'antropologia actual?

Cal situar el context. Actualment impera en el país una antropologia social i cultural particular. És el resultat de moltes influències com les dels Estats Units, Mèxic, Brasil, França i Gran Bretanya, per exemple, però que a diferència de la tendència dels anglesos o francesos que s'han estimat més estudiar les seves colònies, aquí ha interessat més fer una antropologia del propi país. Justament l'estudi de l'emigració, les identitats nacionals, l'antropologia de l'educació, l'antropologia visual –la representació visual dels fenòmens socials–, l'antropologia urbana –l'estudi dels processos humans i les polítiques urbanes–, l'antropologia de les religions (no catòliques) i l'antropologia feminista són les tendències de l'antropologia cultural i social que més s'està implantant. ■

I. C.

“Necessitem confiar en les nostres intuïcions quan ens informem, llegim sobre el que passa a la societat, en el món”

...ANTROPÒLOGA

Un univers d'experiències i emocions

La mirada antropològica no té res de màgia. Consisteix en observar la realitat i interpretar-la. La mirada des de l'antropologia feminista va sorgir de l'interès sobre la meua pròpia realitat i sobre les de la resta de dones.

Cap allà els anys setanta, em trobava als Estats Units, en concret a la Universitat de Hawaii cursant Antropologia. Allà vaig descobrir que tant el silenci com les manifestacions i estructures de la desigualtat estaven incloses en els canons de la disciplina. Per altra banda, la realitat intercultural s'accentuava en les discussions que manteníem un grup de dones que analitzàvem les nostres experiències transculturals. El terme, moltes vegades pejoratiu, d'idees de dones es transformava en singularitats, moltes vegades creatives que provenien de dones amb noms i cognoms, quan em preguntava per què se les ha agrupat sota aquesta categoria.

Sovint es tracta d'una mirada incòmoda. Això m'ha conduït a fixar-me en els silencis i en les seves raons, tant des de les pròpies dones com des d'altres grups. Per això he analitzat els contextos, les circumstàncies històriques i socials que han remarcat això, així com els mecanismes ja institucionalitzats que hi porten. Guiada pel meu interès en el canvi, m'he fixat en les ruptures subversives dels silencis, ja sigui de manera individual i/o col·lectiva.

De tornada a Euskadi, a finals dels anys setanta, i a l'entrar a la Universitat del País Basc, vaig donar un pas més. Va ser una època d'aplicar coneixements teòrics apresos durant la carrera, vivències de cultures molt diferents i aplicar la mirada d'estranyesa a la cultura en la que m'havia socialitzat. Puc dir que quan miro enrere veig que l'Antropologia m'ha proporcionat distància i amplitud. El meu univers geogràfic es desplaça fàcilment cap a Oceania, Estats Units i Mèxic on, malgrat la distància no només geogràfica sinó també cultural, trobo vivències, referències que segueixen sent útils pel criteri de validació antropològica d'haver estat allà. Però, aquest univers que forma part de la meua mirada com a antropòloga no és gens amorf per molt que ho presenti amb una gran amplitud. S'habita amb referències concretes. Està ple d'observacions, converses i evoca persones, grups concrets. Es nodreix alhora d'esdeveniments que formen un arc de sant Martí d'experiències i emocions.

De la insistència de l'Antropologia en la diversitat cultural, he après, primer, a mirar i després a veure. El primer implica calma, certa distància, atenció constant. El veure comporta empatia, graus de complicitat, desig d'anar a allò que està a sota: motivacions, relacions de poder que sorgeixen de les configuracions socials, històriques, econòmiques, religioses per només anotar algunes pautes interpretatives i contextuals.

En el meu cas, la mirada des de l'antropologia m'ha enriquit com a persona, m'ha fet exercir una crítica reflexiva que desperta les múltiples contradiccions i diferències que formen part de la meua vida i dels meus temps. ■

Teresa del Valle

Teresa del Valle Una pionera

Teresa del Valle, catedràtica d'Antropologia Social en la Universitat del País Basc, és una representant de la visió més romàntica de l'etnologia. Ha treballat a Micronèsia i a Euskalèria en els camps de l'antropologia feminista, de l'antropologia política, dels rituals, del canvi social i en les categories de l'espai i el temps. Del Valle va fer el doctorat sobre la història de la Micronèsia i va elaborar d'altres treballs etnogràfics sobre les cultures oceàniques i les illes del Pacífic, a més d'exercir de professora a la Universitat de Guan (Illes Marianes). Després de 16 anys residint fora, va tornar a Euskadi i es va convertir en una de les pioneres de la docència en antropologia per la Universitat del País Basc, on ha treballat de valent per incorporar l'especialització de l'antropologia de gènere, a més d'apostar per l'estudi de la dona basca i el coneixement de la identitat i el nacionalisme, sota una visió antropològica. Ha publicat com a autora i com a compiladora i directora de recerca un bon munt de treballs, com *Perspectivas feministas desde la antropología social* (2000) o *Modelos emergentes en los sistemas y las relaciones de género* (2002). Actualment, està treballant sobre la memòria, el fèrtil territori de l'experiència. ■

De l'Institut Català d'Antropologia al Col·legi professional

Des que durant la segona meitat dels 70 es dissenyà l'ensenyament d'Antropologia dins de les llicenciatures de Filosofia i Lletres o Geografia i Història es van anar creant espais de debat de joves antropòlegs que volien oferir un lloc de reflexió i consolidació de la antropologia en l'àmbit català. Així un grup de la Universitat de Barcelona va fundar l'any 1978 l'Institut Català d'Antropologia, l'ICA, del que Claudi Esteve Fabregat, un dels pioners en la docència de la disciplina, va ser-ne el president. L'any 2000, Verena Stolcke, es va convertir en l'actual presidenta de la institució, i des de llavors un dels seus objectius és reubicar l'antropologia catalana en el marc internacional dels antropòlegs i contribuir a la seva promoció en el propi país i fora. "Com que també he gestionat programes internacionals des de la Universitat Autònoma de Barcelona, la meua aportació a l'ICA pretén ser triple: per una banda, consolidar l'antropologia i millorar la seva visibilitat local; també promoure les relacions internacionals i, en darrer lloc, promoure l'antropologia des de la perspectiva de gènere".

Segons la secretària de l'ICA, Juana Ibáñez, que prové de la carrera de Dret (és jurista i també antropòloga), l'afiliació compta en aquests moments amb 234 dones i 147 homes. Unes dades aptes per formular un desig futur, però proper: la creació d'un Col·legi professional d'Antropòlegs. Stolcke afirma: "Hi havia una certa reticència pel caràcter gremialista dels col·legis professionals, però el meu interès és internacionalitzar la disciplina en un món de pocs recursos i on la noció de cultura s'ha tornat tant ubíqua com ambigua. És un concepte que cal que la societat el tingui clar i l'antropologia té molt a dir al respecte, i la creació d'un col·legi professional contribuiria a donar-nos una veu reconeguda en els debats politicoculturals".

Per a la presidenta de l'ICA "l'antropologia que es fa aquí no té res a envejar a la que es fa a França, Gran Bretanya o els Estats Units, on hi ha una major tradició i

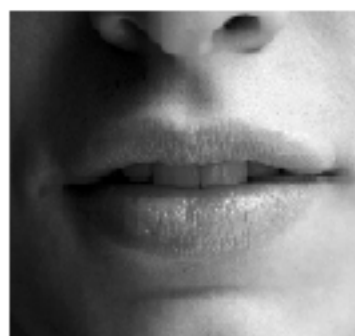
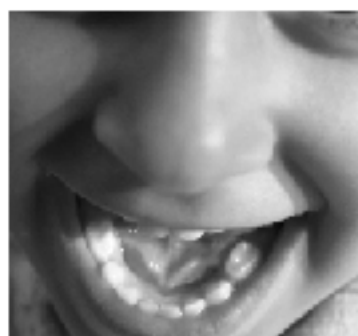
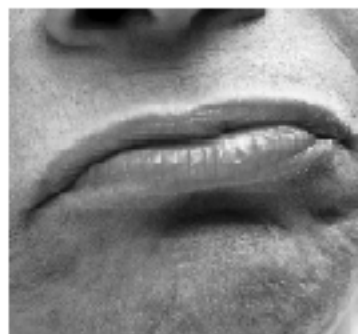
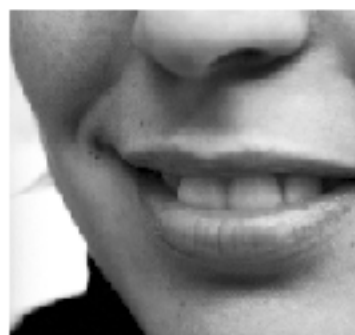
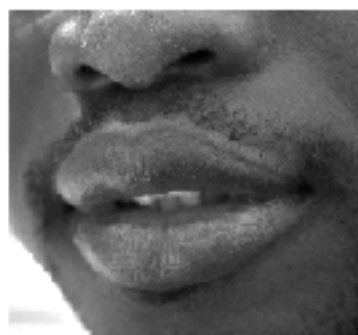
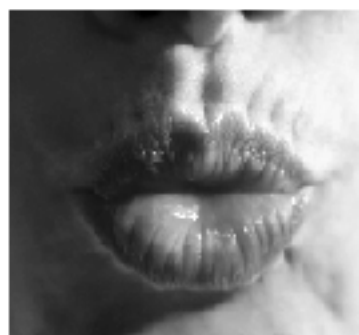
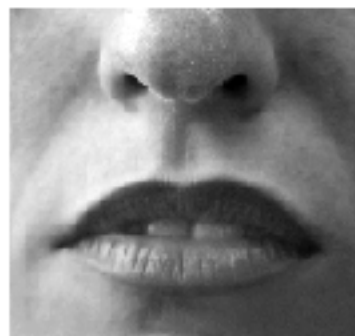
més recursos". Justament, la situació geopolítica del país, que el fa ser en una zona perifèrica, "permet estar al costat dels coneixements i absorbir-los de totes bandes". Stolcke creu que això aporta molts avantatges. "En lloc d'acomplexar-nos, hauríem d'estar contents de la quantitat d'influències que arriben de totes bandes, tenim una visió més àmplia de la metodologia i temàtica de l'antropologia que es fa en altres països, i no hem de caure en mirar-nos només el melic com fan el anglesos o el francesos", afirma convençuda.

Perfilar el paper de la professió

Amb el col·legi es pretén també perfilar el paper dels professionals i impulsar el seu lloc en la societat. La disciplina viu ara mateix un moment de risc acadèmic. Segons explica Aurora González, catedràtica en Antropologia per la UAB: "En aquest moments aquesta disciplina s'estudia com a una llicenciatura de segon cicle o bé com a doctorat, en cursos de postgrau o màsters. En canvi, l'aplicació de la reforma de l'adaptació de la universitat espanyola en l'espai universitari europeu, la coneguda com a *reforma de Bolònia*, pot fer perillar les fites aconseguides pels professionals d'aquesta carrera amb l'anterior reforma de l'any 1986". Segons González "si la decisió es pondera positivament pot convertir-se en una llicenciatura, que equivaldria a tres anys de grau i després podria continuar-se amb dos anys de postgrau i tres més de doctorat, o bé, si es pondera negativament, pot perdre el seu títol de llicenciatura i passar a convertir-se en estudis únics de postgrau, màster i doctorat". El que està clar és que mentre el comitè d'erudits deliberen per on aniran aquest trets, els equips dels departaments d'antropologia de les diferents universitats catalanes i el propi futur col·legi professional treballaran per posar més èmfasi en ensenyar i aplicar aquests coneixements a les necessitats socials. ■

I.C.

L'ESTATUT ÉS DE TOT HOM

Parla

Pots cridar, pots suggerir. Pots proposar, pots discutir. Pots estar-hi a favor... o en contra. Pots opinar, criticar, exigir, reivindicar... El que no pots fer és callar. Ara tens l'oportunitat històrica de participar en l'elaboració del nou Estatut, l'Estatut de tothom. Parla. L'Estatut que fem ara marcarà el futur de Catalunya.

Els efectes de l'acció positiva

En els inicis de la democràcia espanyola, la representació parlamentària de les dones va ser força baixa. Tant en el Congrés i el Senat com a la mitjana dels Parlaments autonòmics, el percentatge no superava el 6%. En el Parlament Europeu, al que s'incorpora Espanya l'any 1989, va ser una mica superior, del 15%, encara que tampoc es pot considerar que fos massa alta.

A partir de l'any 1989, en canvi, aquesta tendència va canviar de sentit i va començar a augmentar sistemàticament la representació femenina en totes les eleccions que es realitzen tant a nivell central com autonòmic i europeu. El quadre següent mostra les dades d'aquells anys.

Per **Judith Astelarra**

En els inicis de la democràcia espanyola, la representació parlamentària de les dones va ser força baixa. Tant en el Congrés i el Senat com a la mitjana dels Parlaments autonòmics, el percentatge no superava el 6%. En el Parlament Europeu, va ser una mica superior, del 15%, encara que tampoc es pot considerar que fos massa alta.

A partir de l'any 1989, en canvi, aquesta tendència va canviar de sentit i va començar a augmentar sistemàticament la representació femenina en totes les eleccions que es realitzen tant a nivell central com autonòmic i europeu. El quadre següent mostra les dades d'aquells anys.

informalment també les aplica. Aquest efecte comparatiu es produeix, perquè l'opinió pública valora positivament el fet que hi hagi més dones parlamentàries i, per això, l'increment socialista fa que altres partits els segueixin.

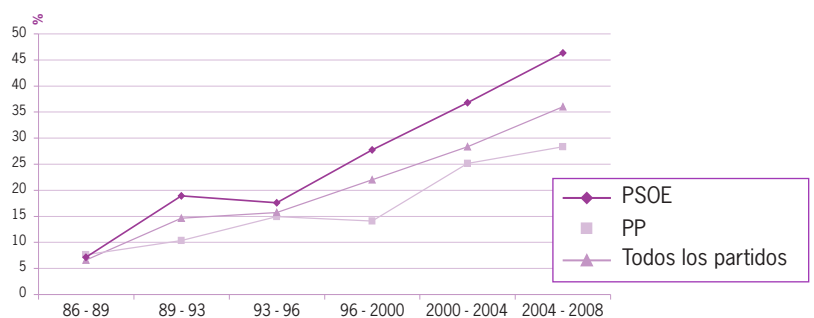
L'anàlisi dels Parlaments de les comunitats autònomes mostra aquesta mateixa tendència. Hi ha una excepció que és el Parlament de Catalunya i que serveix per mostrar el repunt de les quotes, en aquest cas de la manca de quota. El PSC va aprovar la paritat en la seva representació només en la darrera legislatura, molt després de les quotes establertes pel PSOE. Això no només va mantenir per sota la representació socialista, sinó també la dels

Representació de les dones en els parlaments (% dones)

	86-89	89-93	93-96	96-2000	2000-2004	2004-2008
CONGRÉS	6,6	14,6	15,7	22,0	28,3	36,0
SENAT	5,6	12,9	12,5	15,6	22,7	25,1
PARLAMENTS AUTONÒMICS	1986	1989	1991	1995	2000	2004
	6,4	7,0	14,2	19,6	30,4	35,9
PARLAMENT EUROPEU	1986	1994	1999	2004		
	15,0	32,8	34,4	33,3		

Font: Instituto de la Mujer

Percentatge de dones al Congrés dels Diputats

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Instituto de la Mujer

Com es pot veure entre la legislatura del 1986 i la darrera, el percentatge de dones va augmentar sis cops en el congrés i en la mitjana de parlaments autonòmics, cinc vegades en el Senat i es va duplicar en el Parlament Europeu. Això és un gran canvi. Com va ser possible? La resposta sembla estar en la combinació de dos factors: un context social favorable a la incorporació de les dones a la política i l'acció positiva d'alguns partits. Si observem els dos grans partits de nivell estatal, el PSOE i el PP, el primer ha aplicat quotes de representació fins arribar a la paritat, mentre que el PP ha qüestionat la utilització d'aquest mecanisme. Ara bé, el gràfic mostra que si bé l'acció positiva del PSOE fa augmentar la seva representació, això també afecta al PP que cerca igualar aquest increment en la legislatura següent, encara que es manté una mica per sota. En aquest sentit es pot dir que el PP, encara que no té quotes formals,

altres partits. Si es compara amb la resta dels parlaments, s'observa que en l'any 1983 està en quart lloc; en 1987, en tercer lloc; en 1991 i 1995, en desè lloc; a l'any 2000, baixa al lloc 15 i en l'any 2004 al 17. En el quadre següent mostrem les dades:

L'anàlisi en les tres darreres legislatures del percentatge de dones en el Parlament català per partit polític mostra aquesta diferència amb la representació socialista dels

altres parlaments autònoms que és molt superior. És per això que, encara que pugi lleument la representació en el seu conjunt entre les tres legislatures, està molt per sota dels altres parlaments autònoms.

L'increment de la representació parlamentària de les dones s'ha produït per l'existència de l'acció positiva. És un bon exemple de què són aquest tipus de mesures les que possibilitaran també en altres àmbits assolir una major igualtat entre les dones i els homes. ■

Percentatge de dones en el Parlament de Catalunya per partit

PERÍODE	1995 1999	1999 2003	2003
TOTAL	16,3	24,4	30,3
PP	11,8	41,6	33,3
PSC	21,2	32	40,4
IC/EV	22,2	40	44,4
CIU	13,3	16	19,5
ERC		0,8	26
MIXTA	14,3		

altres parlaments autònoms que és molt superior. És per això que, encara que pugi lleument la representació en el seu conjunt entre les tres legislatures, està molt per sota dels altres parlaments autònoms.

Parlament Europeu

Més abstenció i menys paritat

Any rere any, la xifra de participació en les eleccions al Parlament Europeu (PE) va decreixent. En les darreres eleccions, i per no trencar aquesta dinàmica, només un 45,7% de la ciutadania europea va fer ús del seu dret a vot. En una comunitat europeista com Catalunya la xifra encara va ser més baixa, ja que només va votar el 40,25% del seu electorat.

Mentre decreix la participació ciutadana en les eleccions al PE, aquesta institució creix gràcies a la incorporació de 10 nous països, de manera que en l'actualitat ha passat de tenir 626 diputats/des a tenir-ne 732. En aquesta VI Legislatura que acaba de començar, el Partit Popular Europeu (PPE) continua sent el grup majoritari, amb 268 escons. Li segueixen el Partit Socialista Europeu (PSE) amb 200; el grup dels Liberals (ALDE) amb 67; Els Verds (Verds/ALE) amb 42; l'Esquerra Unitària (EUE/EVN), 41; el grup Independència/Democràcia (I/D), 37; la Unió per l'Europa de les Nacions (UEN) amb 27, i, finalment, el grup dels No Inscrits (NI) que sumen un total de 29 escons.

La participació femenina al PE és del 30%

Pel que fa al nombre de dones, hi ha 222 eurodiputades que representen el 30,19% de la cambra parlamentària, curiosament, el mateix percentatge que en les eleccions de 1999. Amb aquesta xifra no s'arriba a la paritat, però, sens dubte, aquest percentatge és molt més elevat que en la majoria de parlaments nacionals, on les xifres oscil·len entre el 16% en els nous països de la Unió Europea (UE) i el 23% dels 15 antics estats membres.

Dels 25 països que conformen avui en dia la UE, l'únic que aporta més dones que homes al Parlament Europeu és Suècia amb un 57,89% de diputades. Així la representació a l'Eurocambra d'aquest país és de 11 dones i 8 homes. Tret d'aquest únic cas i de Luxemburg que té una participació paritària: 3 dones i 3 homes -cal

destacar que en l'anterior legislatura no tenia cap dona-, la resta de països es mouen entre diferents xifres que van des del 44,44% dels Països Baixos al 0% de Malta i Xipre, les dues illes del Mediterrani i els dos únics països on, entre la seva representació (6 i 5 escons), no hi ha cap eurodiputada. Espanya amb un 33,33% de dones se situa per sobre la mitjana europea ocupant la dotzena posició.

Poques dones en llocs de decisió

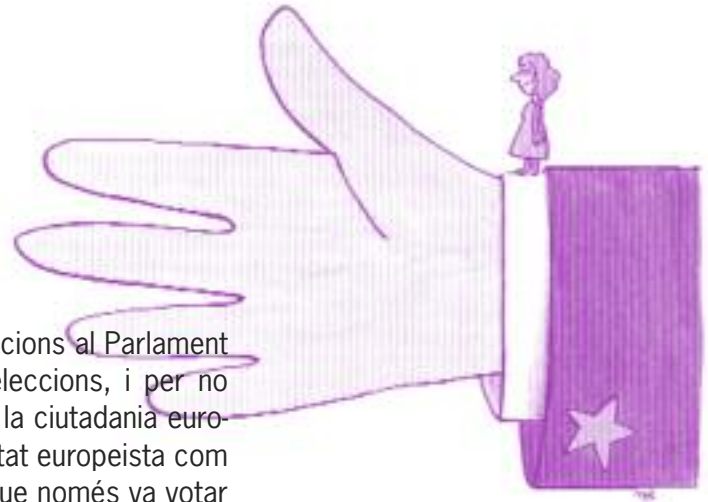
Dels 14 membres que formen part de la mesa del PE dues són dones, les alemanyes, Sylvia-Yvonne Kaufmann i Dagmar Roth-Behrendt, dels grups EUE/EVN i del PSE, respectivament.

En la legislatura anterior d'un total de 17 comissions, 4 estaven presidides per dones. Ara, amb 20 comissions, només 3 estan liderades per diputades i són la Comissió de Drets de la Dona i l'igualtat de Gènere amb l'eslovaca Anna

Záborská del PPE. La italiana, Luisa Morgantini, del grup EUE/EVN que està al capdavant de la Comissió de Desenvolupament i, finalment, la Comissió d'Afers Econòmics i Monetaris de la qual és responsable la socialista francesa Pervenche Beres.

De moment, les xifres no són prou engrescadores pel que fa a la representació de dones en els llocs de màxima responsabilitat i encara hi ha una assignatura pendent a nivell europeu; després de gairebé cinquanta anys, cap dona ha estat presidenta de la Comissió Europea. Caldrà, doncs, esperar a l'any 2009 quan acabi l'actual mandat del president portugués José Manuel Durao Barroso, potser llavors podrem dir que les dones ja han estat en tots els llocs de presa de decisions de la Unió Europea. ■

Alicia Oliver
Mª José Ruiz

Drets i Igualtat d'Oportunitats

Al capdavant de la Comissió de Drets de la Dona i Igualtat d'Oportunitats del PE es troba **Anna Záborská**, representant d'Eslovàquia, un dels nous països incorporats a la UE. Záborská pertany a un partit demòcrata-cristià enquadrat dins del grup del PPE. Procedeix del camp de la medicina on es va especialitzar en otorrinolaringologia infantil. Va iniciar la seva carrera política en les àrees local i regional i l'any 1998 va ocupar un escó al Parlament nacional eslovac. Des de llavors va treballar en les comissions encarregades d'aconseguir la incorporació del seu país a la comunitat europea. ■

ZABORSKA, Anna

Dues vicepresidentes

La mesa del PE compta amb 14 vicepresidències de les quals dues estan ocupades per dones. **Sylvia-Yvonne Kaufmann**, nascuda a Berlín l'any 1955, n'és una. Pertany al Grup de l'Esquerra Unitària Europea/Esquerra Verda Nòrdica i prové del món acadèmic, tot i que la seva vocació l'ha portat sempre a treballar en temes relacionats amb la política i les institucions. Per això va formar part de la delegació de l'Eurocambra en la Convenció sobre la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, l'any 2000 i també ha estat membre de la Convenció Europea sobre el futur de la Unió des de l'any 2002. **Dagmar Roth-Behrendt**, és l'altra vicepresidenta del PE i pertany al Grup Socialista Europeu. És advocada i ha treballat com assessora en la Cancelleria de l'Alcalde de Berlín. A més, ha exercit de portantveu del seu partit des de 1989 per a assumptes mediambientals, sanitat i protecció dels consumidors. ■

ROTH BEHRENT

KAUFMANN, Sylvia

La ultradreta amb pedigrí

Entre les diferents diputades d'aquesta nova legislatura, hi ha dos cognoms prou coneguts i de marcada tendència política. La italiana **Alessandra Mussolini** membre d'Alternativa Sociale: Lista Mussolini, néta del dictador feixista, ha estat elegida membre del PE i formarà part de la Comissió de Llibertats Cívils, Justícia i Afers Interiors. La francesa **Marine Le Pen** és vicepresidenta del Front Nacional, partit fundat pel seu pare, el també eurodiputat Jean-Marie Le Pen. De formació, advocada, estarà a la Comissió de Cultura i Educació. Ambdues formen part del grup No Inscrits del PE. ■

LE PEN, Marine

MUSSOLINI, Alessa

Països catalans

En el nou PE hi ha tres eurodiputades de parla catalana que tenen també en comú la seva afiliació política. **Maria Badia** del PSC arriba per primera vegada al PE i treballarà en la Comissió de Cultura i Educació. Llicenciada en Filologia Anglesa fins ara era la secretària de Política Europea i Internacional del PSC, càrrec que acaba de renovar. La mallorquina **Teresa Riera** també s'estrena en el PE, és llicenciada en Ciències Exactes i ha estat diputada en el Congrés des de 1996. Al PE treballarà en la Comissió de Drets de la Dona i Igualtat d'Oportunitats i en la Comissió d'Indústria, Investigació i Energia. La valenciana, **Maria Sornosa**, és la veterana del grup, ja que porta dues legislatures a l'Eurocambra. Llicenciada en Geografia i Història, treballarà en la Comissió de Medi Ambient, Salut Pública i Seguretat Alimentària. ■

RIERA MADURELL, T

SORNOSA MARTINEZ, M.

BADIA i CUTXET, M.

La Llista Bonino

Una cara prou coneguda de l'hemicicle europeu és la de la italiana **Emma Bonino**, antiga comissària europea de Consum, Ajut Humanitari i Pesca des de 1995 fins el 1999. En l'anterior legislatura va formar part del grup dels No Inscrits del PE. En aquestes darreres eleccions ha encapçalat la Llista Emma Bonino i, en l'actualitat, forma part del grup de l'Aliança de Liberals i Demòcrates per Europa (ALDE). És secretària del Partit Radical Transnacional i la veurem a la Comissió d'Afers Exteriors del PE. ■

BONINO, Emma

Llei i educació amb la violència contra

Notes per un assaig de resposta

Per **Fina Birulés***

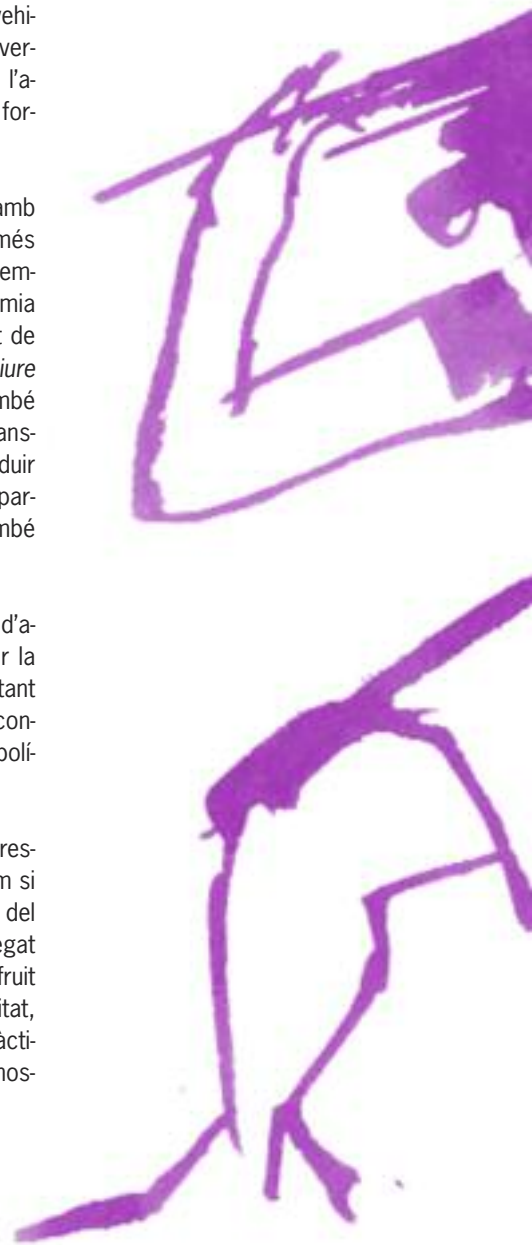
No naixem iguals, és la llei el que ens fa *iguals* i, per aquest motiu, corregir les seves falles pel que fa a evitar les discriminacions és important. Així mateix, l'educació, entesa com la via a través de la qual els infants hereten un món de valors i de relacions, és un bon vehicle de transmissió de continguts de caràcter civico-democràtic. Ara bé, cal dir que les diverses formes de violència contra les dones no són estrictament el resultat de defectes en l'aplicació de la llei, no són un simple fruit d'una manca de formació, sinó que són atacs i formes de negació de la *llibertat*, de la *diferència*.

Prendre's seriosament el fet que la violència contra les dones té alguna cosa a veure amb la llibertat femenina ens permet d'adonar-nos, d'una banda, que aquesta violència no només es manifesta en les terribles agressions físiques, sinó que també es transparenta, per exemple, en els debats i legislacions relatius amb el control del cos femení i de la seva autonomia (n'hi ha prou amb pensar amb la llarga llista de *consellers* de tot tipus -especialistes tant de la salut corporal com psíquica o social- que se suposa han d'intervenir per a garantir la *lliure* decisió de la dona, per exemple pel que fa a la interrupció de l'embaràs). D'altra banda, també ens permet advertir que en el procés d'educar a les joves generacions el que fem es transmetre el món de pràctiques i valors en què la gent adulta vivim i, a menys que vulguem reduir l'educació a una mena de retòrica moral-emociva, cal tenir present que no es pot llegar parcialment un món, de manera conjuntament amb valors de caràcter civico-democràtic, també els traspassem tota la disposició i minusvaloració del femení.

La possibilitat d'una vida pública compartida no és idèntica a una ciutadania homogènia, d'aquí que, si entenem que la violència té alguna cosa a veure amb la temptativa de reduir la diferència, d'exercir un control sobre el cos i els desplaçaments de les dones, és important que ens adonem que no trobarem solucions simples o ràpides a la qüestió de la violència contra les dones que ens autoritzin a "passar a una altra cosa", com sovint pensen alguns polítics o experts *solucionadors de problemes*.

Llei i educació poden ésser ajuts, però considerar que amb elles es fa un canvi qualitatiu respecte de la violència contra les dones sembla fruit d'un gest de desresponsabilització: com si estiguéssim admetent que la gent adulta del nostre temps no pot fer front als problemes del món en què viu i es troba implicada i, per això, traslladéssim la responsabilitat, com un llegat enverinat, a la propera generació. Alhora que sembla un reconeixement de impotència o bé fruit d'una falsa il·lusió: com si encara fos legítim abocar-ho tot a un futur radiant de la Humanitat, per tal d'estalviar-nos la feina de qüestionar el que fem, el lloc que ocupem, les nostres pràctiques i formes de relació o qui som..., tot per demà..., que siguin els nostres fills o les nostres filles qui ho facin bé i, de cop, siguin elles o ells que responguin de tot plegat. ■

*Filòsofa. Universitat de Barcelona

poden acabar les dones?

Il·lustració **Perico Pastor**

ENTREVISTA

FOTO: ESTHER MOLAS

CARMEN CAFFAREL, directora general de RTVE

“Vull aconseguir que a la ràdiotelevisió pública la qualitat i l'alt nivell d'audiència es combinin”

El vaixell de la ràdio i la televisió pública de l'Estat espanyol està conduït des de fa sis mesos per una persona que defensa valors com l'ètica i la igualtat. Nascuda a Barcelona l'any 1953 i mare de dos fills, Carmen Caffarel és Doctora en Lingüística Hispànica i Catedràtica en Comunicació Audiovisual i membre activa de diverses ONG com Creu Roja o ACNUR. Després del seu pas com a docent per la *Universidad Complutense* i la *Universidad Rey Juan Carlos* de Madrid, Caffarel aposta per uns mitjans de comunicació independents, ètics i plurals.

ciutadans i, encara que només fos per aquesta raó, estaria obligada a funcionar sota aquests paràmetres. Però, a més, l'existència de la ràdiotelevisió pública és una garantia per a què tothom tingui el dret a la informació que es recull en l'article 20 de la nostra Constitució. I perquè sigui així i amb totes les conseqüències, la independència, la pluralitat, la regeneració ètica i l'aposta per una cultura diversa han de ser premisses essencials. Algunes d'elles comencen ja a ser una realitat i, a partir de la tardor, seran clarament visibles per a tota la ciutadania.

L'arribada de dones a llocs de responsabilitat a les empreses encara és lenta. Al llarg de la història de la direcció de RTVE poques dones han dirigit l'Ens públic. Per què pensa que succeeix?

A RTVE jo sóc la tercera dona que ha ocupat la direcció general des de la recuperació de la democràcia. Recordem que abans hi van treballar Pilar Miró i Mónica Ridruejo. Si tenim en compte que l'Ens públic ha tingut des de llavors 12 directors generals, el percentatge femení és del 25%, clarament insuficient. Per què ha sigut així? Jo crec que RTVE no és un grup d'empreses que es mogui al marge de l'evolució del conjunt de la societat espanyola. Per tant, en la seva direcció s'ha reflectit la situació de desigualtat que ha afectat al conjunt de les dones. Encara que d'una manera més lenta de la desitjable, crec que, a poc a poc, anem ampliant, en nombre i en percentatge, la nostra presència en àmbits de responsabilitat com, per exemple, en les empreses, en la política, en l'administració i en les universitats.

“Si tenim en compte que l'Ens Públic ha tingut des de llavors 12 directors generals, el percentatge femení és del 25%, clarament insuficient”

El passat 26 d'abril vostè va prendre possessió del càrrec de directora general de RTVE. Com valora a dia d'avui el seu nou treball?

Creo que una responsabilitat com la que he assumit s'ha d'agafar amb entusiasme i confiança, o no agafar-la. Estic profundament implicada, en sintonia amb els professionals de l'Ens, vull aconseguir que a la ràdiotelevisió pública la qualitat i l'alt nivell d'audiència es combinin.

En el seu discurs va prometre tres objectius: independència, pluralitat i regeneració ètica, democràtica i cultural. Creu possible que la gent confii en una televisió i una ràdio públiques després de viure una etapa tan poc creïble?

Penso que la ràdio i la televisió públiques només tenen sentit des d'aquests principis. Està finançada per tots els

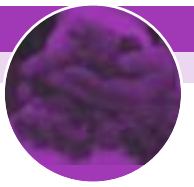

FOTO ESTHER MOLAS

Una de les iniciatives del president José Luis Rodríguez Zapatero per reformar els mitjans de comunicació estatals va ser la designació d'un comitè de savis. Quin tipus de relació manté vostè amb aquest grup?

Mantinc una relació institucional i de col·laboració. Com és natural, en aquesta entitat existeix una bona disposició cap aquest comitè. Els seus membres saben que estem disposats a facilitar la seva tasca en tot allò necessari per realitzar el seu treball. Tenim, en definitiva, unes relacions cordials marcades per la mútua independència. No oblidem que estan treballant no sobre el futur d'uns mitjans de comunicació en abstracte, sinó de manera molt especial, sobre el futur de l'Ens RTVE.

El govern socialista treballa per fer una Llei general de l'Audiovisual i una altra sobre Publicitat institucional. Reclama vostè també la creació d'un Consell Audiovisual Espanyol com l'existent a Catalunya o a França?

És bastant probable que en el marc de la Llei General de l'Audiovisual es contempli la creació del Consell. En tot cas, em sembla un instrument adequat per ordenar un ecosistema audiovisual que cada vegada és més complex. I, sobretot, per garantir els drets de totes les parts actants, entre elles les de la ciutadania, que no pot ser un agent passiu en el desenvolupament de la política de l'audiovisual.

Quines són les apostes per aquesta nova temporada televisiva?

Volem potenciar al màxim els informatius, partint de criteris de qualitat, de pluralitat, d'independència. Donarem suport a la ficció pròpia i promourem nous programes d'entreteniment sense caure en el mal gust ni en el parany de competir per l'audiència a qualsevol preu. El cinema nacional i el cinema europeu de qualitat ocuparan un espai rellevant. També el debat, tant sobre l'actualitat política com sobre temes d'interès social, estarà present amb nous i atractius formats. I, per descomptat, intentarem resoldre una deficiència que venim arrossegant en els darrers anys: volem potenciar la programació infantil i juvenil.

Malauradament el nombre de dones assassinades i maltractades per les seves parelles sentimentals augmenta any rere any. La televisió pública pensa posar en marxa algun programa educatiu que es destaquï pel tractament informatiu de la dignitat de la dona?

Encara que donarem a aquest tema un tractament transversal, ja que aquesta preocupació estarà present en tots els programes informatius, de debat o de divulgació,

estem estudiant la possibilitat d'un programa específic a la televisió. A la ràdio, aquesta possibilitat ja s'ha concretat: a Radio 5 Todo Noticias hi haurà un programa setmanal dedicat a la violència de gènere obert a la participació dels oients, als especialistes i a les dones afectades.

A Catalunya existeix el centre de TVE-Sant Cugat i Ràdio 4. Es potenciaran aquests centres? De quina manera?

No hi ha dubte de què apostem per ambdós centres. Per exemple, el *talk show* setmanal que dirigirà i conduirà Júlia Otero es produirà a Sant Cugat. Alhora potenciarem el protagonisme actual del centre en la producció de programes esportius d'àmbit nacional. També els programes infantils tindran –ja tenen– un especial relleu a Sant Cugat. Pel que fa a Ràdio 4, la programació de cara a la tardor contempla importants novetats. Entre elles destaco la potenciació del magazín dels matins, la incorporació de l'humor i de la participació dels oients a la programació de tarda, i una renovació significativa de la programació nocturna.

Per acabar, digui'ns un programa de ràdio i un de televisió que recuperaria.

Més que un títol concret, trobo a faltar que no hi hagi més debats plurals sobre tot tipus de temes: socials, culturals, esportius. Sense oblidar, òbviament, el debat polític. I com que ho trobo a faltar, els posarem en marxa en la propera temporada. Des d'un punt de vista més personal i nostàlgic, no puc evitar un record especial per a aquells magnífics *Estudio 1*, espais que van permetre fa anys l'apropament del teatre cap a tota la societat espanyola per mitjà de TVE. Uns programes en els que va intervenir moltes vegades el meu pare, l'actor José María Caffarel. ■

Esther Molas

“A Radio 5 Todo Noticias hi haurà un programa setmanal dedicat a la violència de gènere obert a la participació dels oients, als especialistes i a les dones afectades”

SÓN VISIBLES LES DONES ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ?

Els municipis de Cornellà de Llobregat, Castelldefels, Viladecans, Sant Boi i Santa Coloma de Cervelló han organitzat un curs a la Universitat Catalana d'Estiu sobre la presència de gènere als mitjans

En el marc de la XXXVI edició de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) que té lloc a Prada de Conflent, per segon any consecutiu prop de 40 dones provinents del moviment associatiu dels municipis de Cornellà de Llobregat, Castelldefels, Viladecans, Sant Boi i Santa Coloma de Cervelló, van assistir els passats dies 17 i 18 d'agost a un curs sobre la visibilitat de les dones als mitjans de comunicació. També es va aprofitar aquest marc de debat i de reflexió, per tractar, seguint la línia endegada l'any passat, sobre la violència de gènere. Concretament es va abordar el tema des de la vessant dels maltractadors: què fer amb ells?

En compliment de l'ideari establert per l'equip rector de la UCE de debatre temes d'actualitat social, científica i de pensament, s'ha convidat enguany a Marta Selva i Carme Chacón, dues dones representants de l'administració catalana i de l'Estat, respectivament, per tractar sobre la

violència de gènere i les mesures que els poders públics duran a terme per combatre-la.

Carme Chacón va explicar el projecte de Llei orgànica de mesures de protecció integral contra la violència de gènere que l'executiu central ha elaborat i que es preveu s'aprovi a finals d'any. El projecte ara es troba en fase de discussió i de recepció d'esmenes i suggeriments. En aquest sentit es va acordar remetre a la Comissió redactora una esmena per ampliar el redactat de l'apartat sobre els Mitjans de Comunicació, proposant la incorporació de les recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere elaborades recentment per una comissió formada per mitjans de comunicació, el Col·legi de Periodistes, l'Ajuntament de Barcelona, l'Institut Català de la Dona i l'Associació de Dones Periodistes, entre d'altres.

Per la seva banda, Marta Selva va avançar que el Parlament de

Catalunya també farà una Llei sobre la violència domèstica, un cop estigui aprovada la Llei orgànica de tot l'Estat i es va referir en especial a les cases d'acollida i les seves funcions. "Les cases d'acollida -va dir- són un recurs important que permet actuar de manera urgent en situacions de perill, però no són una solució. Per la recuperació i integració a la societat de les dones que han patit maltractaments, cal prevenció i sensibilització".

Un taller per analitzar la informació

Un intens i ric debat es va suscitar al voltant de les informacions que apareixen en els mitjans, el llenguatge que utilitzen, la no incorporació de la perspectiva de gènere i el tractament no sempre adient que es dóna als casos de violència contra dones i/o infants.

A través d'un taller en el qual seguint la pauta de l'ABC d'un periodisme no sexista s'anaven analitzant retalls de

FOTO CARMÉ TATJÉ

Dones assistents al seminari fet a Prada els dies 17 i 18 d'agost.

premsa dels últims dies d'informacions diverses, es constata fàcilment la invisibilitat de les dones i el llenguatge no igualitari que fan servir tots els mitjans.

La premsa, es va concloure, no és una eina d'avanç social i no sempre és un mirall de la realitat, sinó que moltes vegades la presenta un xic esbiaixada i amb prejudicis històrics ancestrals.

La dona acostuma a aparèixer en segon ordre, o bé com a víctima de maltractaments, i és poc protagonista de les notícies, potser perquè els mitjans generalistes enfoquen excessivament el seu interès en el dia a dia del món polític, social i econòmic, i aquí la dona encara és minoria, sense que en cap moment donin un pas endavant i apliquin, per què no?,

mesures d'acció positiva.

Un estudi de la periodista Pilar López Díez sobre la representació de dones i homes als informatius de ràdio i televisió, il·lustra aquestes afirmacions i confirma els desequilibris en la representació de gènere i la mala identificació de les dones: de cada 100 notícies analitzades pel que fa a entrevistes, només en 18, les protagonistes eren dones, i en les 82 restants ho eren els homes. El repartiment del temps també és similar, 15% dels minuts a les dones, i ells el 85%. Si ens fixem en quins són els protagonistes a la televisió trobem que els esportistes, en concret els futbolistes, acaparen un 27,3%. Curiosament les dones apareixen, generalment, als informatius en qualitat de familiars, víctimes o parents, mentre que els

homes ho fan sempre en el seu rol professional.

Periodisme amb perspectiva de gènere

Davant aquesta realitat, el públic assistent es va preguntar si és possible fer un periodisme que contempli la perspectiva de gènere? La resposta va ser que sí.

Cal dotar-se d'eines i, sobretot, posar-ho en pràctica i difondre els bons exemples. En aquest sentit el món local, per la seva proximitat i per l'estreta relació que manté amb el moviment associatiu, és un espai idoni per avançar en un model comunicatiu més plural i democràtic, amb les dones i els homes com a protagonistes actius.■

Marta Corcoy

EL TESTIMONI DE LA MEMÒRIA

Es recullen en un llibre les vivències de 12 vilafranquines durant la Segona República i la Guerra Civil

Sovint escrivim sobre el passat, la història, d'una manera global, sense personalitzar ni entrar en el detall més humà de com cada persona ha viscut de manera molt diferent uns fets comuns.

Molt s'ha escrit sobre la II República i la Guerra Civil, els anys 30 del segle XX, que van marcar tantes vides i en van deixar tantes altres pel camí, però massa vegades la història s'explica des d'una perspectiva marcada pel rol de l'home. El relat ve determinat per la visió d'una meitat de la població. Però, i l'altra meitat, la dona? Com va viure aquells fets? Com va participar en la història?

El llibre *Veus de Dones** de la doctora en Història Belén Moreno i Claverias apunta una visió molt concreta d'aquella etapa històrica, sobre l'altra meitat, les dones, que pel sol fet de ser-ho ja han hagut de suportar uns determinats condicionants.

Els testimonis orals de les 12 vilafranquines que van viure aquells anys ens mostren aspectes desconeguts i interessants. Han tret la pols de la memòria per posar a l'abast de tothom l'experiència viscuda, malgrat que eren

molt joves. No tenien el poder de decisió, però van decidir una bona part del que succeïa a la vida diària. No apareixien en els fets més remarcables a nivell públic, però marcaven la realitat de la vida de cada família. La dona, les dones, han tingut sempre un paper determinant en la societat, perquè sovint han estat les que han solucionat i solucionen els problemes familiars, les que dediquen més hores a la feina, les que, en moments claus, treuen les castanyes del foc: elles també hi eren.

Gràcies a totes elles. El seu relat, la seva història, les seves vivències, ens ajuden a entendre una mica més aquells anys 30 i ens ensenyen què cal fer de cara al futur. És una classe d'educació cívica i de convivència que no ens hem de deixar perdre.■

Àngels Agramunt i Andreu
Regidora del Pla per la Igualtat
Ajuntament de Vilafranca

**Veus de Dones* es pot aconseguir a través del Pla per la Igualtat i el Servei de Cultura de l'Ajuntament de Vilafranca

BARCELONA ESTABLIRÀ SISTEMES DE VIGILÀNCIA DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

En el marc del Pla Operatiu contra la Violència vers les Dones, la Regidoria de Dona i Drets Civils de l'Ajuntament de Barcelona ha liderat amb la col·laboració de l'Agència de Desenvolupament d'Atenes, l'Ajuntament de Milà, Proj Job dels Països Baixos, The world o NGO de Viena, l'Ajuntament de Dos Hermanas i la Fundació Jaume Bofill el projecte **DAPHNE**.

Violència de gènere en l'àmbit domèstic. Sistema de Vigilància.

El projecte pretén establir les bases per a l'elaboració de sistemes de vigilància local per valorar la incidència, prevalença, naturalesa i impacte de la violència de gènere en l'àmbit domèstic a partir de tres punts bàsics: determinar els indicadors mínims necessaris, analitzar les fonts d'informació i treballar per millorar les ja disponibles, i elaborar instruments òptims per a la recollida de dades.

L'àmbit local és l'espai idoni per desenvolupar iniciatives d'aquest tipus, ja que la proximitat amb la realitat

esdevé un factor clau a l'hora de sistematitzar i coordinar els diferents actors que intervenen en el circuit. Per tant, és imprescindible conèixer i col·laborar amb totes les entitats que presten serveis d'atenció, suport i ajuda a les dones que pateixen violència de gènere; identificar quins són els grups de risc; detectar les tendències en l'evolució del fenomen; proporcionar informació sobre les necessitats reals amb la finalitat d'adequar o revisar els criteris de finançament dels serveis prestats.

Són moltes les dones de la ciutat que han participat en les jornades de debat d'aquest projecte. Les seves aportacions, experiències i el fet de compartir els coneixements adquirits en el seu àmbit professional han enriquit el procés de consolidació de la iniciativa. A totes elles, doncs, moltes gràcies. ■

Regidoria Ponent de Dona i Drets Civils
Ajuntament de Barcelona

Línia d'**atenció** a les
dones en situació
de **violència**

900 900 120

Servei **24** hores
gratuit i confidencial

QUÈ CAL FER PER SER EMPRESÀRIA?

Quan unes dones decideixen començar i consolidar una empresa han de saber que si bé és una decisió apassionant, també pot ser frustrant per la soledat i desorientació que comporta. Què cal fer?. Primer de tot, cal adquirir formació per dissenyar i aplicar un pla d'empresa amb uns objectius clars. Tenir objectius motiva i sobretot és una estratègia molt utilitzada per les empresàries en el seu dia a dia, però si no són curoses, hi ha paranyos que poden convertir una fita en un gran obstacle. Moltes fites es poden assolir amb treball i un bon pla d'acció, encara que els grans objectius poden portar a situacions desconegudes i és llavors quan manquen coneixements i assessorament per tirar endavant. Per aquesta raó Barcelona Activa ofereix, des de l'any 1996, un programa de creixement i consolidació d'empreses adreçat a les dones. El programa està dissenyat no només pensant en l'empresa, sinó també en l'equip emprenedor, i estableix quatre fases. En primer lloc, cal fer una anàlisi de la situació actual de l'empresa. El que en diuen la "fotografia d'inici". A continuació, s'ha de fer un diagnòstic de les possibilitats. El que anomenen les "oportunitats". Tot seguit, és necessari dur a terme un estudi i incorporació en el dia a dia dels instruments de treball. En el llenguatge del programa se'n diu les "eines". I, finalment, s'arriba a la resolució de problemes i de nous plantejaments per a la consolidació i el creixement de l'empresa. És el moment de fer la "fotografia digital de partida" (digital: capacitat d'integrar canvis ràpids en l'empresa futura).

Des de 1996 moltes són les dones que han consolidat la seva empresa amb l'assessorament, el suport i la formació de Barcelona Activa, que ha pogut constatar que les dones empresàries es troben entre les persones més treballadores i amb més talent del nostre país. A tall d'exemple, presentem els perfils professionals de tres d'aquestes dones empresàries.

- Mireia Fernández i Mireia Rubio, de l'empresa Y-Paisatge SCP, són paisatgistes. Des de 1997 realitzen conjuntament projectes de paisatge urbà. S'han especialitzat en la rehabilitació de places i jardins públics, així com en la projecció i realització de nova construcció. Treballen per diferents empreses i despatxos professionals relacionats amb el sector de la jardineria i la construcció fent dissenys d'espais públics o privats, des de la projecció fins el posterior seguiment de l'obra. Per a elles el programa que han seguit a BCN Activa els "ha obert una finestra a una visió més empresarial". Encara recorden quan van començar el programa: "Ens el van recomanar i ara el recomanem nosaltres amb entusiasme".

- Lidia Mas, de l'empresa Noleak SL, opina que BCN Activa "li ha obert els ulls en tot i que l'han ajudat molt pel que fa a idees i accions". La seva empresa està consolidada i es dedica a la impermeabilització i manteniment industrial. Distribueixen i apliquen productes per al manteniment industrial de cobertes, parets i paviments.

- En termes similars s'expressa Carolina de la Cruz, de l'empresa Castings Creativos SL, una agència de selecció i contractació d'actors i actrius i de serveis per a empreses cinematogràfiques i afins. En aquest cas es tracta d'una empresa amb un clar fet diferencial pel que fa a les eines de gestió que ha introduït i a la professionalització del servei. ■

Josefa Sánchez i Rosa Batet
BCN Activa

- Em subscric a la revista *Dones* pels quatre números de l'any 2004 per l'import total de 10 €
- M'interessa l'oferta especial dels primers 13 números de la revista *Dones* per un import de 25 € + despeses d'enviament
- Autoritzo a l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya perquè carregui al meu compte o llibreta l'import:
- la subscripció anual 10 € dels 13 primers números 25 € + despeses d'enviament

Nom _____

Cognoms _____

Adreça _____

Població _____ Codi postal _____

Telèfon _____

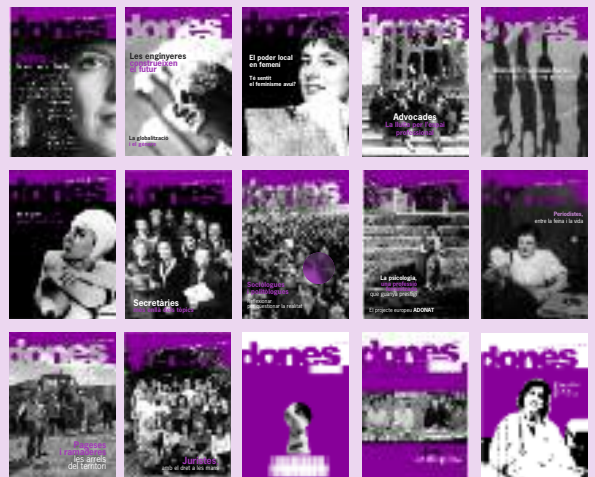
Adreça electrònica _____

Forma de pagament mitjançant rebut domiciliat al meu compte
número _____

del banc o caixa _____

Ens podeu tornar aquesta butlleta per correu postal, per fax al **93 317 83 86**

o bé per correu electrònic: **adpc@adpc.cc**

El Fòrum, en transversal

Pau, diversitat, sostenibilitat... més enllà de les paraules, el Fòrum Universal de les Cultures 2004 ha despertat amor i odi a parts iguals, i tot i que no ha acabat d'arrelar i de fer arribar el seu missatge a la ciutadania mundial, les persones que hi han assistit poden extreure un tast d'altres cultures. També han tingut la possibilitat de discutir alguns dels temes i problemàtiques que ens afecten a nivell planetari. Però, i les dones? Han estat visibles? En aquest sentit, fem un recorregut, qualitatiu més que quantitatiu, pel paper i la presència de les dones al Fòrum.

Per **Elena Tarifa**

L'aportació femenina ha estat important, amb la presència de dones rellevants en tots els àmbits polítics, socials i culturals del món, tot i que la visió de gènere, per variar, no ha estat gaire transversal i més aviat arraconada a la major part dels Diàlegs, a la típica taula o sessió sobre dones. Deixant de banda el Fòrum Mundial de Dones (bon exemple d'aquesta "segregació"), la presència de dones com a ponents ha estat bastant inferior a la dels homes, tot començant pel lliurament dels premis Carlemany de la Unió Europea, on tots els conferenciants i premiats han estat homes, amb l'excepció de la belga Simona Veil, expresidenta del Parlament Europeu. Un dels diàlegs on les dones també van brillar per la seva absència va ser l'organitzat pel professor Manuel Castells, *Globalització, identitat i diversitat*, on només hi va haver una dona ponent.

En el diàleg *El món avui*, que va obrir el Fòrum, vam comptar amb la presència de destacades dones que ocu-

pen llocs de responsabilitat al món; justament, en el marc d'un diàleg que no convidava a l'optimisme, un cop donades les dades de la delicada situació del nostre món, Evelyn Hefkens, coordinadora executiva de la Campanya dels Objectius del Mil·lenni des d'octubre de l'any 2000, va convidar a actuar per aconseguir els objectius mínims abans de 2015, entre els quals, dos que ara semblen ja utòpics, el de reduir a la meitat la pobresa extrema i el d'arribar a la igualtat entre sexes.

Cal citar, tanmateix, les crítiques d'alguns sectors del moviment feminista, que assenyalen la usurpació dels temes i discursos feministes al servei d'un ús polític i lucratiu, tot buidant-lo del seu contingut transformador. També se li retreu al Fòrum la manca de crítica amb els sistema patriarcal i capitalista, a més de servir per rentar la cara d'unes institucions i empreses que tenen comportaments habitualment antifeministes. Ja se sap que hi ha opinions per tot. ■

El periodisme i les periodistes arreu del món

En el diàleg organitzat pel Col·legi de Periodistes de Catalunya *Informació. Poder i ètica en el segle xx* vam tenir l'ocasió de sentir parlar a quatre dones periodistes de diversos orígens al voltant d'una taula moderada per Montserrat Minobis sobre la situació de les dones que treballen als mitjans d'arreu del món.

En una sessió amb gran assistència de públic i que va provocar intenses discussions -com és habitual quan es pretén fer una distinció de gènere i no tothom hi està d'acord- va començar Dima Jatib, jove periodista siriana que treballa com a reportera a Al-Jazira, i que ens va explicar, en el seu perfecte castellà, que en la televisió àrab el principal paper de la dona periodista era fer de *presentadora-florero*, que les dones només representaven el 15 o 20% dels reporters, i que no hi ha ni una cap de secció o cap de redacció. Segons Jatib, no hi ha gaires dones musulmanes periodistes, ja que els hi causa molts problemes familiars a causa dels horaris irregulars i els

freqüents viatges. A la cadena Al Jazira, però, hi han anat a treballar moltes dones darrerament que "han mobilitzat les seves famílies". Tot i això, encara hi ha moltes dificultats per a les periodistes, ja que "es considera que la dona és massa emocional per a la informació".

Corresponsal a Txetxènia

A la taula també hi havia l'escriptora russa Ana Politovskaia, que va narrar la seva experiència com a dona reportera a la guerra de Txetxènia. Va explicar com poder accedir més fàcilment a la població i fins i tot al militars pel fet de ser dona, ja que "consideren a les dones com de segona categoria, inofensives" i per això va poder passar molts controls militars i accedir a la informació de primera mà. La periodista russa considera que la psicologia femenina és més adaptable a la situació de guerra, ja que és preocupada més dels altres que d'ella mateixa: "L'home a la guerra és com un nen que es recorda de quan jugava de petit i gaudeix de l'ambient de guerra, però la dona el que vol és que s'acabi com més aviat, millor". Politovskaia va explicar l'angúnia de conviure el dia a dia amb la societat civil de la zona i també la pressió de la seva família per haver de tornar-hi.

L'empremta de les artistes

La presència de les dones als espectacles de dins i fora del recinte del Fòrum ha estat força important, amb creadores i artistes que han mostrat la potència femenina en tots els àmbits artístics

FOTO © FÒRUM BARCELONA 2004/ANDREU ADROVER

Astrid Hadad

El Cabaret ha estat, sens dubte, un dels espais amb més èxit de públic i de crítica del Fòrum; aquí la presència de dones ha estat aclaparadora, tot començant per la transgressora mexicana Astrid Hadad, passant per la diva gitana macedònia Ezma Redstrepova, la increïble contorsionista Mercedes Chenard, de Quebec, una veu deliciosa que mentre canta adopta postures impossibles, fins a arribar a les suïsses Les Reines Prochaines o la clown nord-americana Laura Hertz.

Dins de l'àmbit musical, han passat figures com Maria del Mar Bonet i la seva versió d'Amic, Amat, l'egípcia Natasha Atlas amb el seu excitant ritme etno-tecno, les noies de Faltriqueira, revitalitzant els ritmes tradicionals gallecs o la hipnòtica música de les dones tuaregs de Tartit.

S'ha d'aplaudir la magnífica tria d'artistes pel mini-cicle Veus Femenines, que va aplegar quatre de les millors intèrprets de música popular contemporània: Sevara Nazarkan, amb música tradicional de l'Uzbekistan, hipnòtica i ballable, la mexicana Lila Downs, que va presentar amb la seva habitual força escènica l'àlbum *One Blood*, l'espanyola Maria Salgado, que amb una fascinant veu investiga en la tradició del repertori popular espanyol, i, per finalitzar, l'increïble Pietra Montecorvino, una veu napolitana colpidora amb un repertori de cançons napolitanes amb sentiment a flor de pell. Tot plegat, una volta al món amb veu de dona. ■

Aquesta coratjosa periodista considera que, malgrat la va afectar molt, va poder fer una feina de la que se sent molt satisfeta.

Per la seva banda, Montserrat Puig, presidenta de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya, va fer resum dels diferents estudis realitzats per l'ADPC en els quals es mostren les especials dificultats d'accés de les dones periodistes al nostre país a llocs de responsabilitat, ja que, a hores d'ara, només hi ha un 14,5% de dones periodistes en càrrecs directius als mitjans.

Però, sens dubte, un dels testimonis més emotius de la taula va ser el de la periodista i escriptora xinesa Xinran Xue que va confessar que després de 15 anys de professió va començar a tenir en compte la seva diferent perspectiva de les coses pel fet de ser dona; "abans era una dona molt dura". Ens va explicar com, després de la Revolució Comunista, quan ella mateixa va patir la repressió i va passar cinc anys empresonada, moltes dones que havien estat líders van tornar a les seves cases i van tornar a assumir un paper tradicional. Xinran Xue va deixar la professió al 1995, farta del masclisme imperant als mitjans i després d'haver fet un programa de ràdio que va esdevenir famós, perquè cada dia li arribaven centenars de testimonis de dones que patien en

silenci drames familiars o laborals i que no tenien cap altra forma de treure'ls a la llum. Aquest programa va ser font de satisfaccions i de patiments per Xinran, ja que moltes dones la felicitaven, però d'altres l'atacaven per revelar aquestes històries. Llavors va ser quan va decidir recórrer la Xina, entrevistant més de 200 dones, el testimoni de les quals va recollir al llibre que l'ha fet famosa, *Ser dona a la Xina*. ■

Ana Politovskaia, Xinran Xue, Dima Jatib i Montserrat Puig, moderades per Montserrat Minobis

FOTO JULIA LÓPEZ

Fòrum Mundial de les Dones

4.000 dones de tot el món van acudir a la cita del Fòrum Mundial de les Dones que amb el lema *Viure i conviure* va tenir lloc del 29 al 31 de juliol, a Barcelona. Aquesta cita estava basada en què no és possible un món just ni el desenvolupament d'unes societats democràtiques sense la participació de les dones. Al llarg de les sessions, estructurades en cinc grans àrees, Política, Dones teixint la pau, Drets econòmics, Dret a la salut i Les noves masculinitats, es va acabar de demostrar que el nostre seria un món millor si realment es tinguessin en compte els sabers i les experiències de la meitat de la humanitat.

És molt difícil poder resumir tot el que es va dir i discutir, però aquí van unes pinzellades del que ha estat l'encontre que ha tingut voluntat, segons una de les organitzadores, Carme Valls, del CAPS, de "tenir incidència en els organismes internacionals com les Nacions Unides en temes com ara el de l'ablació i en el de la reivindicació dels Drets Humans de les Dones".

El Fòrum va començar amb bon peu: la primera ponència va ser en forma de dansa amb *El llenguatge secret de les dones*, a càrrec de la Cia. Mal Pelo, en un espectacle colpidor que mostra el món interior femení amb un llenguatge universal. El missatge d'inauguració de Carmen Alborch va ser premonitori del que vindria: "Mostrarem les mirades que tenim les dones sobre el món". Per la seva banda, Marijke Velzeboer, de l'agència

multitudinari i original judici, amb la presentació d'una campanya d'UNIFEM per eradicar-la a nivell mundial.

"El que és bo per les dones, és bo pel món"

Una altra dona amb gran experiència de lideratge internacional, Ruth A. Davis, exambaixadora dels Estats Units a Espanya, va recordar que "la independència econòmica de les dones és clau per a la llibertat i l'avenç de la societat" i va reclamar la presència de més dones en llocs de responsabilitat política, en el cos diplomàtic i en la resolució de conflictes. En la plenària de Drets Econòmics, la pensadora nord-americana Riane Eisler, presidenta del *Center for Partnership Studies*, va demanar un canvi en els models econòmics predominants per tal que l'economia tingui en compte el treball de cura portat a terme per les dones, i va ressaltar la importància de què les dones líders de tot el món tinguin en compte que "el que és bo per les dones, és bo pel món". Una idea que va quedar clara al llarg de la trobada, en paraules de Dolors Renau, directora de la xarxa 12 URB-AL i expresidenta de la Internacional Socialista, que va plantejar que "no ens podem quedar amb una visió eurocèntrica dels drets de les dones, les polítiques s'han d'adaptar a la situació de cada país i de cada cultura determinada".

Comprensió nord-sud per l'ablació

Aquesta necessitat d'amplitud de mires va quedar ben palesa en una de les sessions, la que va tenir com a ponents a dones africanes que treballen en la lluita contra l'ablació genital femenina. Aquesta mutilació, que afecta a quasi dos milions de nenes cada any a diversos països de l'Àfrica Subsahariana, "pràctica preislàmica que constitueix un ritus d'iniciació de les nenes al món de les dones", segons va introduir l'antropòloga Adriana Kaplan, va despertar un rebuig unànim entre les assistents, aportant matisos en els mitjans per combatre-la. La directora de l'Associació de Desenvolupament de les Dones de Mali, Fatoumata Siré, va ressaltar l'èxit de les seves campanyes, que ja han aconseguit que 100 dones que es dedicaven a practicar l'escissió abandonin aquesta professió i va demanar més "comprensió nord-sud", tot evitant la desqualificació, deixant que siguin les pròpies africanes les que cerquin solucions. En aquest sentit, l'educació i la conscienciació és clau, tal i com va manifestar Fadouma Hussein, ginecòloga somalí que treballa a una clínica per a dones africanes a Londres i on s'aconsella les dones que abandonin la pràctica de l'ablació.

Les dones saharauis van omplir el recinte amb els seus vels de colors

UNIFEM, va reconèixer: "Hem sortit del discurs de la víctima i ara se'ns reconeix pel nostre rol social, polític i cultural", tot i que hi ha moltes desigualtats a nivell econòmic i social, ja que continuem tenint un salari inferior al dels homes i cada cop més al món occidental es retallen els serveis públics, que són assumits per les dones. No va acabar sense citar un dels temes que més discussió va provocar al Fòrum de dones, el de la violència de gènere, que a Ciudad Juárez (Mèxic) té el seu rostre més amarg amb l'assassinat impune de més de 350 dones en els últims anys. Justament, la violència va ser la protagonista del segon dia del Congrés, quan es va celebrar un

Marcela Lagarde en un plenari

Una participant africana en els debats

Tant la ministra de Salut com la primera dama de Burkina Fasso, presents a la taula, van demanar més lleis que eliminin la pràctica que “a banda d’una forma de socialització, és una forma de dominació de la sexualitat femenina i de control sobre la vida de les dones” i van destacar la importància dels programes de formació que promoguin la seva substitució per cerimònies d’iniciació alternatives.

Xarxa internacional de salut

D’altra banda, s’ha de destacar que vàries de les ponents del Congrés van aplaudir la paritat de sexe aconseguida al Consell de Ministres espanyol, mentre que també es van deixar sentir crítiques al llenguatge “sexista” utilitzat pels portaveus del Fòrum 2004. Es va aplaudir la major presència de les dones no-estàndard, però també es van trobar a faltar les dones lesbianes i transexuals. Altres, com Virginia Vargas, va declarar que “la igualtat no pot ser l’únic motor de canvi social, ja que està amagant una realitat diferent”, ressaltant també el paper del cos de la dona com a “lloc polític” i explicant que els drets reproductius de les dones s’han convertit en els més transgressors. En certa manera, transgressor va ser el bloc dedicat als drets a la salut, amb la presència de Judy Norsigian del Col·lectiu de Boston o la revisió del tema de la maternitat, considerada manipulada, com molts altres temes que afecten la salut de les dones, per una societat patriarcal i de consum que vol controlar els nostres cossos, segons Leonor Taboada, coordinadora d’aquest bloc, que també va informar de la propera creació d’una xarxa internacional de salut de dones que ja ha estat actuant donant suport a un Centre de Maternitat a Guatemala i en un altre a camps de refugiats al Sàhara. En el bloc de Dones teixint la pau, cal ressaltar el testimoni de Jessica Nevo, de l’organització israeliana Bat Shlom, que va explicar les dificultats per treballar amb la zona palestina, a causa de la construcció del mur de seguretat.

Noves masculinitats

Però no podem acabar de parlar del Congrés de Dones sense parlar dels homes. I és que ells també han tingut una presència rellevant al conclave femení a través del debat sobre les noves masculinitats. En Pere Compte, psicòleg social i coordinador del debat, va explicar que hi ha un grup bastant gran d’homes que volen reformular la seva identitat masculina “tot treballant per la igualtat i juntament amb les dones en la lluita contra la violència” com un dels temes primordials.

L’encontre va concloure tot demanant la continuïtat del debat encetat i plantejant una Agenda de les dones cap al 2007 (es pot trobar al web del Fòrum www.barcelona2004.org) per tal que sigui un punt de partida per treballar cap al proper Fòrum Mundial de Dones. Es podran aconseguir alguns dels punts plantejats? Tindrà una incidència real aquesta trobada en el futur de les dones a nivell mundial? Són preguntes sense una resposta clara. Marta Mas, directora del Congrés de Dones, va manifestar la seva satisfacció per l’alta participació i l’assistència de dones de més de 40 països, com Cunda Bajracharya, activista del Nepal, que rarament podríem haver sentit a d’altres fòrums. “El món de les dones és molt divers -sentència Marta Mas- tenim el repte de seguir reflexionant”. Però també, com va dir l’escriptora Anna Maria Moix, “les dones hem de deixar de pensar en nosaltres fora del món i veure’ns dintre del món que ens toca viure; hem de canviar les coses des de dins”. ■

Dones escoltant la sessió organitzada per Duoda

Exposicions

Retrospectiva de Barbara Hepworth

L'Institut Valencià d'Art Modern presenta la primera exposició antològica de l'escultora britànica

Barbara Hepworth, qui va morir l'any 1975 deixant un llegat artístic impressionant. Les seves escultures s'inspiren sovint en la naturalesa i es realitzen a partir de la talla més que a partir del modelatge. Va ser pionera a introduir el "forat" en les seves obres i 53 d'elles datades entre 1932 i 1974 es podran veure a València. Materials com la pedra, el marbre, la fusta o el bronze són el principal suport del treball d'aquesta artista internacional que va ser amiga de personalitats com Picasso o Mondrian.

Exposició: Retrospectiva de Barbara Hepworth

Fins el 14 de novembre de 2004

Lloc: IVAM, C/ Guillem de Castro, 118, València

Web: www.ivam.es

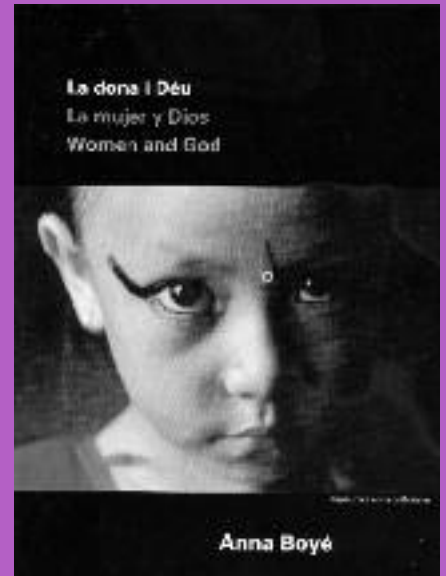
La dona i Déu, d'Anna Boyé

La fotògrafa **Anna Boyé**, seguint amb el seu projecte de presentar la vinculació de les dones amb Déu mostrant les diferents representacions femenines de la religiositat, presenta un treball de retrats i de fotografies de reportatge fetes arreu del món.

Exposició fotogràfica La dona i Déu, d'Anna Boyé

Viatge a través de la espiritualitat de la dona al món

Festes de la Mercè:
Carpa al Passeig de Gràcia i Casp, Barcelona

Llibres

Con voz y voto, de Carmen Domingo

Aquest llibre és un assaig sense precedents en la bibliografia espanyola sobre el paper decisiu de les dones des de la proclamació de la II República fins l'any 1945. El treball de l'autora barcelonina Carmen Domingo és un homenatge a les dones que van reivindicar els seus drets i van fer-los constar en la Constitució de 1932. Al llarg de 432 pàgines apareixen personalitats com Dolores Ibárruri, Juana Doña, Margarita Nelken, Rosa Chacel o María Teresa León. És una obra imprescindible per recuperar la memòria i no oblidar el treball realitzat per grans dones.

Con voz y voto, de Carmen Domingo.
Lumen, Barcelona, 2004, 19 €

Los últimos días de Sylvia Plath, de Jillian Becker

Aquest llibre ofereix el testimoni personal de Jillian Becker sobre els darrers dies de vida de l'escriptora nord-americana Sylvia Plath (1932-1963). El suïcidi de Plath –motivat per una depressió deguda a la separació matrimonial– va sacsejar el panorama literari anglosaxó a mitjans del segle XX i, des de llavors, el mite va creixent. Era una de les veus poètiques més prometedores de la seva generació i, juntament amb el seu marit Ted Hughes, formaven una parella singular dins del món intel·lectual.

Amb sinceritat i sense arribar al melodrama, l'autora ofereix un testimoni directe que aporta llum sobre l'obra poètica d'una de les veus literàries més importants del nostre temps.

Los últimos días de Sylvia Plath, de Jillian Becker.
CIRCE, Barcelona, 2004, 6 €

Para ti, d'Eva Armisén

L'artista **Eva Armisén** inaugura la seva primera exposició individual a Barcelona, després d'haver exposat per tot l'Estat, Portugal, Estats Units i després d'haver participat en destacades fires d'art d'àmbit internacional. Aquesta pintora expressa de forma original i imaginativa un univers femení que envaeix espais tradicionalment masculins (el circ, la boxa...) per donar-los una altra dimensió, més enllà dels estereotips.

Exposició d'olis, dibuixos i gravats: *Para ti*

Del 16 de setembre al 23 d'octubre de 2004
Galeria Ob-art, C/ Enric Granados, 9, Barcelona
Web: www.ob-art.com

21 escriptores per al segle XXI

Aquest recull antològic de 21 autores dona a conèixer la literatura que van conrear noms ben coneguts de les lletres catalanes, com Víctor Català, Mercè Rodoreda, Montserrat Roig, Carme Riera i Maria Mercè Marçal, junt amb d'altres que no ho són tan, com Clementina Arderiu, Rosa Leveroni, Anna Murià i un bon etcètera fins a 21. Totes elles ens aboquen amb la força de la seva literatura a reconèixer el segle que ha transcorregut on la presència de les dones ha anat creixent en tots els àmbits públics sota la mirada atenta de les escriptores que n'han deixat constància.

21 escriptores per al segle XXI, antologia a càrrec de D. Sam Abrams, Àlex Broch, Margarida Casacuberta i Isidor Cònsul. Proa. Enciclopèdia Catalana. 39 €

Teatre

Mamma mia!

Si viatges cap a Edimburg podràs gaudir de teatre musical amb l'obra *Mamma mia!*. La seva singularitat és el recull de cançons del grup suec **Abba** que és el fil conductor d'aquest espectacle. Les actrius **Benny Andersson** i **Björn Ulvaeus** interpreten una història molt emotiva entre les vivències d'una mare i una filla.

A diversos països europeus es podrà veure aquesta posada en escena fins a principis de l'any vinent.

Títol: *Mamma mia!*

Lloc: Edimburg Playhouse, 18-22 Greenside Place, Edimburg (Regne Unit)

Data: 12 de novembre – 29 de gener de 2005

Excluidas y marginales, una lliçó de lucidesa

Per **Rosa Maria Palencia Villa**

Apropar-nos al resultat de recerques acadèmiques és una bona forma de combatre els estereotips que sovintegen als mitjans de comunicació. Quan aquelles són fruit d'un treball rigorós com el que porta a terme LICIT (Línia d'Investigació i Cooperació amb Immigrants i Treballadores Sexuals) sota la direcció de l'antropòloga i feminista Dolores Juliano, la seva lectura és imprescindible.

El més recent llibre de Juliano, *Excluidas y marginales* (Feminismos, Barcelona 2004) constitueix una lliçó de lucidesa que desmunta els prejudicis que encara existeixen envers determinats col·lectius de dones. Mares solteres, lesbianes, prostitutes i dones discriminades a causa del seu aspecte físic o de la seva edat, són objecte de la seva anàlisi. Ja la selecció d'aquests col·lectius en un mateix treball escandalitzaria a més d'un progrés, i malgrat això, és justament la similitud dels discursos ideològics que sancionen a les dones que es rebel·len contra la norma, junt amb la mirada solidària cap a les dones com a gènere oprimint, el que unifica la investigació de Juliano.

Després de quatre anys de treball de LICIT entre les prostitutes de Barcelona, el capítol dedicat a la prostitució resulta especialment esclareidor. Per a les treballadores sexuals, l'estigmatització del seu ofici és la càrrega més pesada. Lluny de les falses creences, la gran majoria no exerceixen l'ofici obligades, ni per perversió, ni per predeterminació. La seva estigmatització provoca l'aïllament i una mena d'essencialisme obliga a la permanència en l'ofici i sanciona la mobilitat laboral i, el més greu, justifica el seu tractament com a ciutadanes de segona categoria. En el seu llibre, Juliano advoca per a què les dones no siguin considerades només com a víctimes, sinó com a subjectes capaces de gestionar els seus desitjos i el seu futur, es dediquin al sexe remunerat o a la docència, siguin joves o velles, maques o lletges, homosexuals o heterossexuals. Desemmascara la lògica patriarcal que aixeca murs entre les dones, el primer gran col·lectiu discriminat. ■

La frivolitat de les ministres

Per Joana Gallego

Són frívoles les ministres? No, són dones. Si les ministres fossin homes, *Vogue* no les hauria reunides per fer un reportatge sobre elles, ja que els ministres sempre han sigut homes i, per tant, hagués estat la cosa més normal del món.

Però resulta que vuit persones de l'actual Govern socialista són dones, la qual cosa no havia passat mai a la història d'Espanya. Per això, *Vogue*, que és una revista de moda adreçada principalment a les dones, ha considerat, com diu a la seva portada, que és una fita històrica reunir les vuit ministres a la Moncloa.

On rau el problema que ha fet esclatar la polèmica fins el punt que el PP diu que portarà el tema (quin tema) al Parlament? Però no només els conservadors han criticat el reportatge; fins i tot homes i dones molt progressistes han dubtat de l'oportunitat de les fotografies. Diuen que a la gent no els importa (o no els hauria

d'importar) el *glamour* de les ministres, que el que importa és el seu treball. I en això tenen raó.

Ara bé, són frívoles les ministres per prestar-se a un reportatge en una revista femenina? Per què? Al meu parer el que cal qüestionar és el judici que es fa des de l'esfera pública d'una actuació de les vuit dones ministres que es mostren a les pàgines de la revista en tant que dones.

Crec que les dones tenen dues opcions de mostrar-se públicament: adoptant un model que imita les formes masculines, i un model més fantasiós i lúdic (diguem-ho així per abreviar) que beu de la constel·lació de valors fins ara considerats femenins.

Sigui quin sigui el model d'actuació que triïn les dones polítiques seran negativament sancionades pels mitjans de comunicació en tant que conformadors de l'opinió pública. Si accentuen la sobrietat, l'ambició i la fermesa seran catalogades

de "dames de ferro". Si, per contra, opten per posar de relleu la seva faceta més sensible i femenina seran qualificades de frívoles o poc serioses.

La meua opinió és que les dones tenen dret a ser jutjades pel que fan, amb independència de l'aspecte físic o el caràcter que mostrin per a les seves aparicions públiques.

Per tant, a mi em sembla normal que una revista de moda faci un reportatge sobre les ministres accentuant el seu aspecte més *glamourós*, de la mateixa manera que em semblaria correcte que els diaris o revistes d'informació general dediquessin un o més reportatges a les vuit ministres, amb o sense *glamour*. Perquè és un fet significatiu i perquè poden servir com a referents per a les noies i dones d'aquest país, que sinó només tenim com a models a les "mamma-chicho". ■

Gata Lina & cia

Gemma

FOTO ESTHER SANROMA

Els periodistes Josep Cuní i Montserrat Nebot, guanyadors del Lliri i la Rosa del Desert

L'ADPC ha premiat enguany al periodista **Josep Cuní** amb el Lliri, al periodista **Salvador Sostres** amb el Card i la Rosa del Desert va ser per a la periodista **Montserrat Nebot**.

La presentadora de l'acte del dotzè aniversari de l'Associació, que es va celebrar el 15 de juny al Pati Manning, va ser la locutora de Ràdio 4, Sílvia Tarragona, que hi va posar tot el seu enginy i entusiasme.

Mª Dolors Masana, presidenta de Periodistes sense Fronteres, (i que s'ha dedicat al periodisme internacional, molt especialment al món àrab) va llegir un elaborat pregó, parlant de la solidaritat internacional. Es va referir a les dificultats de la informació internacional i als perills, fins i tot de mort, que pateixen alguns dels o les reporteres.

Durant l'acte es va llegir l'*articlet* que Salvador Sostres va publicar el mateix dia a l'*Avui*, en el qual manifestava que no hi assistiria, i repetia alguns dels atacs més tòpics contra l'Associació de Dones Periodistes. Una gran xiulada va subratllar el desacord del públic amb els arguments del Card 2004.

El to de les paraules de Josep Cuní va ser ben diferent, la seva tesi es basa en què rebia el premi per a fer una cosa normal, com és posar dones en els seus equips de treball i tertúlies, i tractar els temes d'igualtat d'oportunitats. Josep Cuní va fer vots perquè arribés el dia en què aquest premi no fos necessari, perquè la paritat fos una realitat a tot els mitjans de comunicació.

La Rosa del Desert d'enguany, la periodista Montserrat Nebot, va expressar el seu agraïment a l'ADPC, perquè era el primer cop en la seva llarga vida professional que rebia un premi de les companyes periodistes, afegint que per a ella això tenia molt valor.

Els trofeus en forma d'escultura són una obra original de l'artista Montserrat García Rius. L'acte va estar amenitzat per un grup de veus a capella del Taller de Músics que van interpretar espirituals negres. ■

Centenari del naixement de **María Zambrano**

El Centre de Recerca de Dones DUODA i la Llibreria Pròleg organitzen un acte per celebrar el centenari de María Zambrano

Conferència: *Antígona: la jove piadosa*

A càrrec d'**Annarosa Buttarelli**, de la Universidad de Verona

I la representació de *La passió de Antígona*

Per **Imma Isla**

Sobre textos de *La Tumba de Antígona*, de **María Zambrano**

Dia i hora:

6 de novembre, 18 hores

Lloc:

Basilica dels Sants Just i Pastor

Plaça Sant Just i Pastor

-Barcelona-

Entrada lliure

Santa Tecla 2004 Pràctiques igualitàries a la xarxa?

El dijous 30 de setembre l'**Associació de Dones Periodistes** organitza la ja tradicional jornada de Santa Tecla sobre Internet i les possibilitats que ens ofereix la Xarxa de fer visibles les accions de les dones.

Després de cinc anys d'oferir diversos cursos sobre navegació, innovació i disseny a la xarxa, premsa i publicacions... enguany es presenta una jornada de debat i reflexió, amb dinar inclòs, amb persones que coneixen el món de les noves tecnologies i la societat del coneixement per intentar esbrinar per què la dona no és visible en els mitjans de comunicació virtuals, tal i com succeeix també en els mitjans convencionals.

A partir d'una recerca feta des de l'Associació, es plantejaran les possibilitats que hi ha de canviar aquests estils informatius i aquestes rutines periodístiques.

La Jornada va adreçada especialment a les i els professionals del periodisme, a les persones del moviment associatiu, a tècniques i càrrecs electes de diversos municipis.

Per a més informació:

Associació de Dones Periodistes de Catalunya

Telèfons: 93 412 11 11 / 93 301 16 77

Adreça electrònica: adpc@adpc.cc

www.adpc.cc

Horari: dimarts de 17 a 19.30 h i dijous de 10 a 13.30 h

Fitxer de **Dones Periodistes Especialitzades**

El **Fitxer de Dones Periodistes Especialitzades** és un treball de recerca i d'enquestes personalitzades, realitzat al llarg de nou mesos per un equip de l'ADPC, amb el suport de la Regidoria de Dona i Drets Civils de l'Ajuntament de Barcelona, en el que es recullen 70 fitxes professionals de periodistes especialitzades. El directori té com a objectiu visibilitzar el coneixement i els sabers de les dones periodistes i servir d'ajut als responsables dels mitjans de comunicació perquè puguin ampliar el ventall d'expertes en determinades àrees de la informació. La voluntat de l'Associació és anar renovant cada any el Fitxer perquè sigui una publicació actualitzada, que es podrà consultar al web: www.adpc.cc

Per formar part de la propera edició del fitxer, cal contactar amb l'ADPC a través del correu electrònic: adpc@adpc.cc

Marxa Mundial de les Dones, a Vigo Diferents sí, desiguals no

Més de 20.000 dones convocades per la Coordinadora Europea de la Marxa Mundial de les Dones van recórrer el passat mes de maig els carrers de Vigo demanant un món més habitable per a les dones

Al llarg de dos dies, els carrers de Vigo van viure una aflluència inusual de dones. Delegacions de Bèlgica, França, Grècia, Itàlia, Països Baixos, Portugal i Suïssa, juntament amb dones procedents de totes les comunitats autònomes, van prendre part en les diferents activitats que van tenir lloc en aquesta ciutat gallega escollida, segons l'organització, com a mostra de solidaritat amb les dones gallegues que van patir els efectes de la catàstrofe del *Prestige*.

La jornada es va iniciar amb una sèrie de debats entorn l'espiritualitat, l'ecofeminisme i un major protagonisme de la dona en la futura Constitució Europea. Paral·lelament als debats es va obrir una Fira Feminista, instal·lada a la zona portuària, amb nous espais i temàtiques diferents: violència, feminització de la pobresa i drets laborals, immigra-

ció, ecologia, educació per a la igualtat; llibertats sexuals, antimilitarisme, dones joves, salut i drets reproductius.

Al vespre, un concert en el parc de Castrelos va reunir artistes com **Uxia**, **Mercedes Peón**, i **Amparanoia**. Malauradament a la cantant argelina **Souad-Massi** i als dos músics que viatjaven des de París a Vigo, via Madrid, no els van deixar entrar al país a causa de les fortes mesures de seguretat que patia la capital pel casament reial. El fet de què aquell dissabte hagués estat un dia molt assolat a Vigo va fer que s'escampés la dita de "Leti, en Vigo non chove, a que j..."

Diumenge tornava a lluir el sol en una ciutat presa per les dones que, pacíficament, recorrien els seus carrers demanant la fi de la violència contra les dones i de la feminització de la pobresa. ■

La Marxa Mundial de les Dones (MMD) va sorgir al Canadà com una iniciativa de la Federació de Dones de Quebec que van decidir organitzar, l'any 2000, una marxa contra la feminització de la pobresa. Després d'aquesta acció, realitzada el 17 d'octubre de 2000, davant les institucions financeres internacionals a Washington i davant de Nacions Unides a Nova York, la MMD ha realitzat un seguit de marxes i actuacions en diferents llocs del planeta.

En aquests moments s'està treballant en la **Carta Mundial de les Dones per a la Humanitat**, un docu-

ment que caldrà aprovar a nivell mundial, el proper 10 de desembre de 2004, en el que serà la Cinquena Trobada Internacional de la Marxa Mundial de les Dones. A més de la Carta també circularà per tot el planeta una *manta de patchwork* en la que cada país o territori il·lustrarà, en un quadrat de roba, el món que desitja.

En l'actualitat formen part d'aquesta plataforma feminista més de 6.000 grups de dones de 161 països del món. A Catalunya, les representants de la MMD es reuneixen a Ca la Dona, Casp, 38, pral. Barcelona www.marchemondiale.org

Aquesta publicació ha rebut el suport de:

